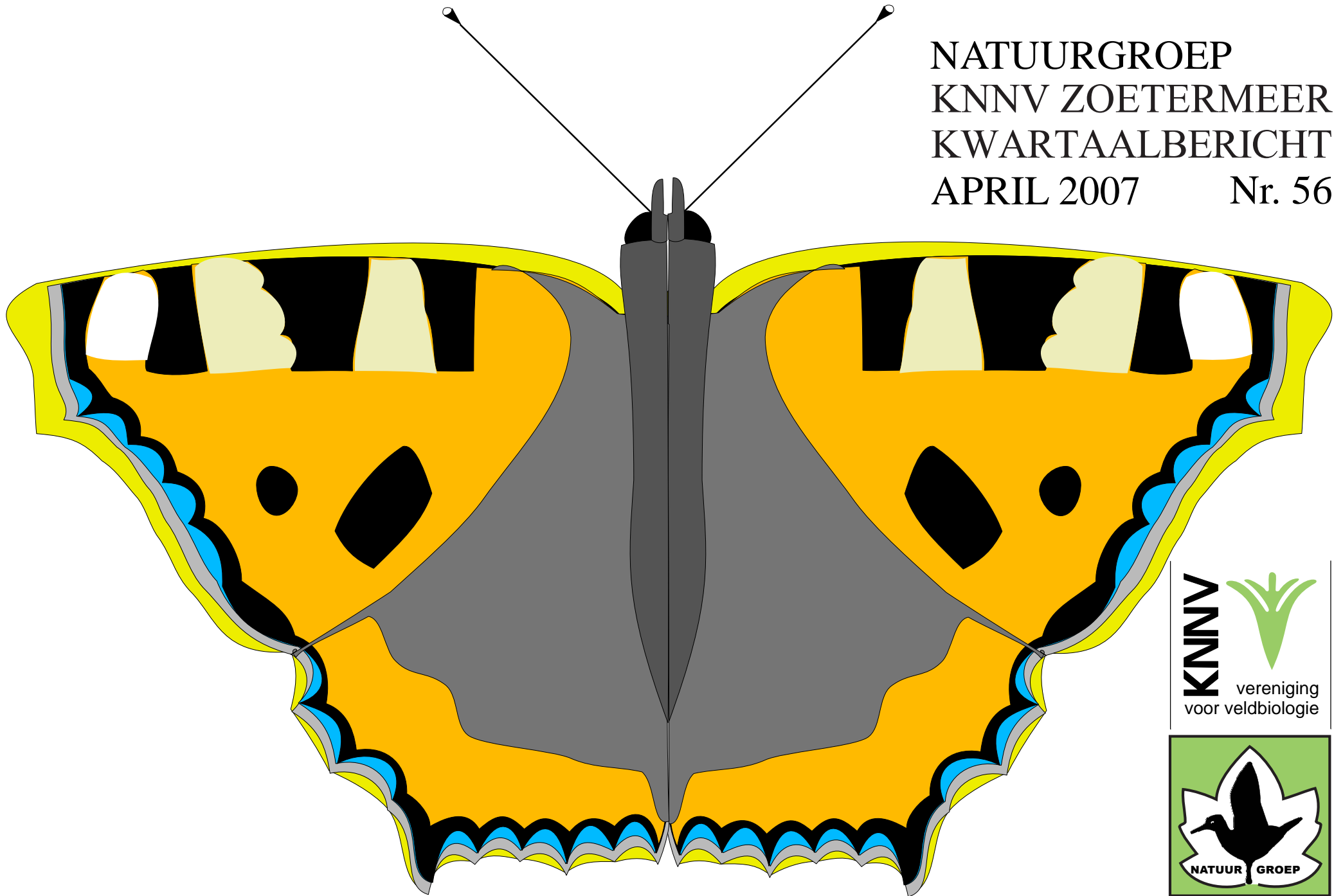

NATUURGROEP
KNNV ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
APRIL 2007   Nr. 56

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

NATUURGROEP KNNV ZOETERMEER

www.knnv.nl/zoetermeer

KWARTAALBERICHT Nr.56

april 2007

INHOUD

1. VAN DE REDACTIE	3
2. NIEUWJAARSRECEPTIE 2007	3
3. VERSLAG ALGEMENE LEDENVERGADERING	4
4. HUISVESTING	5
5. KNNV-LIBELLENJAAR	6
6. BOTANISCHE DAG "PASSIE VOOR WILDE PLANTEN"	7
7. 100 JAAR NATURA OP DVD	8
BERICHTEN UIT DE WERKGROEPEN.....	10
8. STAND VAN ZAKEN FLORADATABANK.....	10
9. 20.000STE PLANTENWAARNEMING	10
10. AANVULLING ZOETERMEERSE LIJST	11
11. PROGRAMMA PLANTENWERKGROEP 2007.....	11
12. PADDENSTOELEN	12
GEZIEN IN ZOETERMEER	12
13. IJSVOGELS IN HET WESTERPARK.....	12
14. HALSBANDPARKIETEN	12
15. HET VOGELDAGBOEK VAN ADRI DE GROOT	12
16. NATUUROBSERVATIES UIT MEERZICHT, VERVOLG	15
17. MEER VOGELS IN DE STAD, MEER KLEUR AAN ONS BESTAAN	16
18. MAANSVERDUISTERING	17
19. LIBELLEN EN WATERJUFFERS VAN DE TUINVIJVER	18
20. EEN KLEIN SLAKJE IN HET WESTERPARK	20
21. DE HEESTERSLAK.....	20
BUITEN DE VERENIGING	22

22.	GEMEENTELIJKE DATABANK	22
23.	TELMEE	22
24.	LANDELIJKE VLINDER- EN LIBELLENDAG	23
25.	ONTVANGEN VAN ANDERE VERENIGINGEN.....	24
26.	NIEUW STANDAARDWERK INHEEMSE BOMEN EN STRUIKEN	25
27.	LINNAEUSJAAR	26
28.	LANDSCAPE ECOLOGY IN THE DUTCH CONTEXT.....	26
29.	NOORDNATUURNIEUWS, VOORJAAR 2007	27
30.	NATUUR- EN MILIEUAGENDA ZOETERMEER	29
31.	NAMEN	32
32.	IK WIL OOK LID WORDEN	32
33.	INDEX	33

Ook in Zoetermeer schrijft de natuur geschiedenis. Zij zoekt haar journalisten, want zij bestaat slechts bij de gratie van wie haar ziet.

Doe 1x per 2 à 3 weken 2 uurtjes mee met de plantenwerkgroep.

Goeie sfeer, boeiend, leerzaam, nuttig.

Informatie: Evelien van den Berg, tel: 079-3213445 (18:00-19:30)

1. Van de redactie

Het winterseizoen 2006/2007 ligt inmiddels al weer achter ons. Wederom een seizoen van extreme weersomstandigheden. Een orkaan op 18 januari en de warmste winter ooit met als gevolg dat de natuurlijke periode van winterrust voor de inheemse flora dit jaar bijna volledig werd overgeslagen. Traditiegetrouw stopt de plantenwerkgroep met haar activiteiten half september maar gedurende de nazomer en herfst van 2006 hadden we tot eind november kunnen doorgaan met onze zoektochten. Ook dagvlinders werden gedurende de hele winter gemeld op de website van de natuurkalender. Dat het klimaat verandert, daaraan twijfelt niemand meer, misschien nog wel enigszins aan de mate waarin de mens daaraan bijdraagt. Inmiddels heeft de gemeente Zoetermeer op 10 januari jl. haar inwoners de kans gegeven de film van Al Gore "An inconvenient truth" te bekijken. Over al het in de film gepresenteerde feitenmateriaal zal nog lang gedebatteerd worden in de politiek maar de impact van de film is enorm. In een klap staat het milieu weer bovenaan op de politieke agenda en de Europese staten vallen sindsdien over elkaar heen met percentages te reduceren CO₂-uitstoot.

In Zoetermeer is inmiddels de discussie over een aantal energievervlindende leisurevoorzieningen losgebarsten. Wat onze eigen veldbiologische verenigingen betreft is er de komende jaren vooral veel werk aan de winkel. Het is en blijft uitermate belangrijk om de beschermde planten en dieren goed in de gaten te houden zodat we steeds beschikken over de meest actuele gegevens van het stedelijk gebied. Alleen dan is het mogelijk dat het natuurbelang volwaardig meegewogen en in de planvorming ingebracht kan worden als belevingskwaliteit. In die zin is de publicatie van de lokale rode lijst van Zoetermeerse broedvogels door de Vogelwerkgroep vorig jaar te beschouwen als een mijlpaal. (Praatpaal 24 nr 4, 2006) op dit gebied. Ook de plantenwerkgroep heeft inmiddels haar lokale rode lijst aangevuld en geactualiseerd, zie elders in dit kwartaalbericht. Oplettendheid (buiten) en intensief samenwerken blijft ook in 2007 het devies.

Wat dat samen betreft zijn wij de vogelwerkgroep dankbaar voor het (opnieuw) naar Zoetermeer halen van de Amsterdamse stadsecoloog Martin Melchers (mede-auteur Leven in de Stad, zie Kwartaalbericht 55 p 25). de KNNV-afd. Zoetermeer deed dit eerder en wel op 10 februari 1999.

Op donderdag 12 april zal Martin in het Wijkcentrum Meerzicht wederom een presentatie verzorgen waarbij natuur in de stad centraal staat: aanvang 20.00 uur. Iedereen van harte welkom! Maar de ruimte is beperkt!

2. Nieuwjaarsreceptie 2007

Annet de Jong

Op 11 januari jl. boden IVN, KNNV en Vogelwerkgroep hun leden voor de derde keer een gezamenlijke nieuwjaarsreceptie aan. De locatie was dit keer het leslokaal van stadsboerderij "Het Buitenbeest" aan de Voorweg. De opkomst was weer groot en daardoor het lokaal vol.

De drie verenigingen gaven een korte presentatie van het afgelopen jaar. Agnes van der Linden stond stil bij het recente overlijden van Anja van Beek en deelde ter nagedachtenis aan haar zakjes zaad uit van voor vlinders aantrekkelijke plantensoorten.

Wat onze vereniging betreft heb ik tien KNNV hoogtepunten van 2006 kort aangetipt, waaronder de publicatie van de Zoetermeerse rode lijst van wilde planten en de 20.000ste plantenwaarneming (zie elders in dit blad. Namens de plantenwerkgroep nam Inge Bauer deze ingelijste waarneming in ontvangst.

Als laatste presenteerde Marcel van der Tol de lokale rode lijst van bedreigde, in Zoetermeer voorkomende vogelsoorten aan de hand van een doorlopende foto-impressie. Gewoontegetrouw was het weer een geanimeerde bijeenkomst waar iedereen in de gelegenheid werd gesteld om kennis uit te wisselen of gewoon gezellig bij te praten.

Fig. 1 De Nieuwjaarsreceptie van Zoetermeerse natuurverenigingen

Fig. 2 De Algemene Ledenvergadering KNNV

3. Verslag algemene ledenvergadering

KNNV-Zoetermeer

Taeke de Jong

De statutair verplichte Algemene Leden Vergadering ('ALV') vond plaats op 14 febr. 2007 om 20.00 uur ten huize van onze voorzitter, Pelschans 41 te Zoetermeer. De aanwezige leden wordt gevraagd vóór 1 mei 2007 voorstellen tot aanvullingen en verbeteringen op dit verslag te mailen naar T.M.deJong@tudelft.nl. Daarna wordt zonder rectificaties dit verslag als goedgekeurd beschouwd. De eventuele rectificaties worden in het Kwartaalbericht 57 (juli 2007) gepubliceerd.

Aanwezig:

Annet de Jong (voorzitter)

Tilly Kester (vice voorzitter)

Taeke de Jong (secretaris)

Hans Bieze (penningmeester)

Anton van den Berg

Arno van Berge Henegouwen

Lodewijk van Duuren

Fred Janssen

Sinie de Jonge

Wim de Liefde

Anke Smits

Johan Vos

1. **Opening** zonder mededelingen en nieuwe agendapunten

2. **Financiële zaken**

- De kascommissie meldt een inconsistentie ten aanzien van de contributie van huisgenootleden (€10,00). Hun contributie wordt daarom in 2008 verhoogd met de landelijke huisgenootafdracht à €6.50. De contributie voor gewone leden zal in 2008 worden verhoogd tot €15,00 + 17,25 overeenkomstig de verhoging van de landelijke afdracht.
- Op voordracht en met dank aan de zittende kascommissie zijn balans 2007 en begroting 2008 van de penningmeester (zie Kwartaalblad 55 p. 7 en 8) goedgekeurd.
- De bestuursvoordracht voor een nieuwe kascommissie (Anton van den Berg en Fred Janssen) wordt goedgekeurd.

3. **Vertegenwoordiging en verplichtingen** naar het Landelijk Bestuur, Gewest, andere natuurverenigingen en Gemeente met verslaglegging in het kwartaalblad worden bevestigd overeenkomstig de voorstellen in de agenda (Kwartaalbericht 55 p 8), met uitzondering van:

- De vertegenwoordiging in Groen Zoetermeer. Deze wordt aan het eigen initiatief van leden overgelaten.
- De samenwerking met andere natuurverenigingen. Deze is wenselijk om bij de gemeentelijke besluitvorming één stem te kunnen laten horen. Algemene mandatering van de voorzitter Vogelwerkgroep als grootste natuurvereniging in Zoetermeer ging de KNNV eerder te ver. Ook natuurbelangen kunnen uitéénlopen. De ledenvergadering machtigt nu het bestuur tot mandatering per geval met verantwoording achteraf.
- De Dag van het Park (27 mei). Deze heeft als thema 'lekker eten in het park' (eetbare wilde planten en paddestoelen?). Er is een informatiemarkt. Gezien de ervaring (Van Duuren) wordt geen eigen stand geambieerd. Wellicht wil het IVN in haar stand gastvrijheid verlenen aan het materiaal van de KNNV. Annet de Jong zal dat vragen en een speurtocht aanbieden.

4. **KNNV afd. Zoetermeer**, Natuurgroep, Plantenwerkgroep, Paddestoelenwerkgroep

- Lodewijk van Duuren organiseert op 8 september (Westpunt, 10.30-12.00 uur) een gewestelijke excursie.

- Johan Vos polst Peter van Wely over een voorzomer-excursie.
  - Fred Janssen bespreekt met Fred Reeder hoe foto's snel op het web gezet kunnen worden (bijvoorbeeld de paddestoelenserie van Sinie de Jonge): groep binnen de website? Email-adres KNNV biedt geen uitkomst. Link naar TU-site De Jong? Hier kunnen series afbeeldingen met weinig inspanning gepubliceerd worden en via een link ongemerkt aan de KNNV-site gehangen.
  - Wim de Liefde houdt voortaan de index op kwartaalbladen bij, Tilly Kester verzorgt de adresstickers.
  - Er zijn geen leden die geen blaadje willen ontvangen. Er melden zich geen nieuwe bezorgers.
5. **Rondvraag**
- Op 5 en 19 april wordt door Mosterd in de Papaver een libellencursus gegeven (€10 of €15).
  - Lodewijk van Duuren informeert naar de invoer van onze gegevens in de database Ecogrid. Dit heeft de aandacht van Johan Vos.
  - Het principe van openbaarheid van onze gegevens (zie Kwartaalbericht 55 p. 7 punt 7) wordt bevestigd.
  - Tilly Kester stelt de bij de andere verenigingen en gemeente opkomende vraag aan de orde of wij een eigen ruimte voor de natuurverenigingen ambiëren (vergelijkbaar met voorheen de Soete Aarde). De vergadering is van mening dat bij de KNNV die behoefte te klein is voor een eigen ruimte, maar bij andere agendapunten blijkt zo'n behoefte wel.
  - Arno van Berge Henegouwen vraagt bijvoorbeeld aandacht voor het Linnaeus-jaar (zie ook pagina 27 in dit blad). Hij bereidt een lezing over Linnaeus voor in de herfst. Als de KNNV die zou moeten organiseren, vormt de ruimte een bottle-neck. Het KNNV-bestuur streeft echter zonder nieuwe ambitieuze bestuursleden naar minimale bestuursbelasting. Arno ziet nog andere mogelijkheden en bericht de redactie van het Kwartaalblad daarover.
  - Johan Vos kondigt de komst aan van een Botanische Dag. De KNNV-bijdrage zou een orchideeën-excursie door de Plantenwerkgroep kunnen zijn.
  - Fonds 1818, Lay-out (wat dit betekent is de secretaris vergeten).
6. **Sluiting** en boekenbeurs
- Lodewijk van Duuren had zoveel pech met fiets en later nog eens auto, dat hij zijn boeken thuis had gelaten.
  - Hans Bieze had de aanbiedingen van de KNNV-uitgeverij door omstandigheden thuis gelaten.
  - Annet de Jong had prachtige boeken in haar boekenkast staan, maar ze kwamen er niet uit.
  - Taeke de Jong had een kist met flora's waarvoor de echte florist zijn neus optrekt uitgestald, maar was vergeten zijn artikel in Kwartaalbericht 39 p. 10-23^a nog eens uit te draaien. Niettemin kwam een andere leek hierdoor op het idee Husstege (1997)^b met ordening op kleur en bladvorm aan te schaffen.
  - Het concept van een boekenbeurs/tentoonstelling bij de ledenvergadering heeft wel potentie, als we er een gewoonte van maken.

4. Huisvesting

Zoetermeerse Natuur- en milieuverenigingen

Tilly Kester

Vanuit de gemeente wordt 4 keer per jaar een overleg georganiseerd met de natuur- en milieuverenigingen. Dit vroegere zogenaamde Soete Aarde-overleg heet tegenwoordig overleg Natuur en Milieu. Hierbij ben ik als gemeente-ambtenaar vanuit het team NME (natuur en milieueducatie) altijd nauw betrokken. Tegelijkertijd vertegenwoordig ik in dit overleg ook de KNNV-afdeling (tweede pet) en breng ik eventueel KNNV-zaken in. Tijdens deze vergaderingen geven natuur- en milieuverenigingen al sinds de opheffing van De Soete Aarde aan dat er behoefte is aan een eigen natuur- en milieucentrum (vergelijkbaar met De Soete Aarde).

De gemeente heeft te kennen gegeven niet meer een tweede Soete Aarde te willen opzetten. Van de natuur- en milieuverenigingen wordt verwacht dat ze zelf een ruimte gaan zoeken en een plan maken om zo'n ruimte te beheren en in te richten. De plannen zullen dan vervolgens door de gemeente op inhoud en haalbaarheid worden bekeken. Eventueel kan dan overgegaan worden tot ondersteuning met subsidie. Voordat een concreet voorstel/plan gemaakt kan worden, dient men zich binnen de eigen vereniging te

^a Jong, Taeke M. de (2003) Flora's voor beginners (Zoetermeer) Kwartaalblad 39 p. 10-23 Natuurgroep Zoetermeer, zie <http://team.bk.tudelft.nl> > publications 2003 (downloadable).

^b Husstege, G. (1997) *Wilde Bloemen*. (Houten) Van Reemst Uitgeverij.

bezinnen aan welke functies men behoefte heeft. Je zou kunnen denken aan vergaderruimte, info/expositieruimte, cursusruimte etc.

Tijdens de laatste vergadering is afgesproken dat de verenigingen de wensen ten aanzien van een nieuw centrum op papier zetten en deze sturen/mailen naar Hanneke Hoogvliet van de Vogelwerkgroep.

Tijdens de algemene ledenvergadering van de KNNV-afd. Zoetermeer van 14 februari is door een aantal leden in eerste instantie aangegeven dat onze vereniging geen behoefte heeft aan een gezamenlijk centrum. Waarschijnlijk vanwege het feit dat er verplichtingen aan verbonden zijn die we door gebrek aan menskracht niet kunnen nakomen. Dat wil zeggen, wanneer we voor een gezamenlijk centrum gaan, vraagt dat van de leden/bestuur een bijdrage aan het schrijven van een plan, het zoeken van sponsors en het inrichten en beheren van het centrum.

Gezamenlijk een centrum beheren heeft echter ook een aantal voordelen. Het zal bijvoorbeeld gemakkelijker worden om meer met andere verenigingen samen te werken. Samenwerken met elkaar binnen een grote club zal een sterkere positie opleveren ten aanzien van natuur- en milieuontwikkelingen in de stad. Ook is de verwachting dat het naar buiten treden als één groene club naar bewoners en politiek meer effect teweeg zal brengen dan als we dat apart als kleine organisaties zullen blijven doen.

Wij willen van onze leden dan ook graag weten hoe zij hierover denken. Gaan we als KNNV-afd Zoetermeer wel of niet voor een gezamenlijk Natuur- en milieucentrum? Waarom wel of niet? Graag reacties naar Tilly Kester, Vuurdoornpark 98, 2724 HL Zoetermeer of naar: knnv@zoetermeer.nl.

5. KNNV-libellenjaar

Johan Vos

Op 31 maart is op een landelijke studiedag van de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie (NVL) het startsein gegeven voor het KNNV libellen waarnemingsproject 2007. In het kader van dit project worden op 16 en 17 juni "Libellen Big Days" georganiseerd. Verspreid over heel Nederland wordt er gedurende dit weekend naar libellen gekeken. Uiteraard ondersteunt ook de afd. Zoetermeer dit initiatief en organiseren we op **zaterdag 16 juni een libellenexcursie, aanvang 11 uur, verzamelen Westpunt tegenover de natuurtuin.**

Fig. 3 Libellen zoekkaart

Een tweede libellenexcursie volgt op **zaterdag 8 september a.s. en draagt een gewestelijk karakter.** Beide excursies staan onder leiding van libellenkenner bij uitstek: Peter van Wely.

6. Botanische dag "Passie voor wilde planten"

in Maarn

Johan Vos

De 25ste botanische dag, georganiseerd door de CCFV (Contactcommissie voor Floristiek en Vegetatiekunde) van de KNNV vond dit jaar op 3 februari j.l. in de Twee Marken in Maarn plaats. Deze commissie werd in 1979 opgericht met de bedoeling om de plantenwerkgroepen te stimuleren en te inspireren. Bijna jaarlijks werd daartoe een zogenaamde botanische dag georganiseerd en dit jaar was dat dus voor de 25ste keer. Ondanks het prachtige voorjaarsweer was de belangstelling groot.

Als eerste spreker ging Jos Lammers van de KNNV afd. Haarlem in op de orchideeën van Zuid-Kennemerland. Niet alleen de verschillende soorten, maar ook de vele variaties binnen de soort kregen aandacht. Prachtige foto's waarop veel details zichtbaar waren. De rietorchis komt, net als in Zoetermeer ook in de natte, kalkrijke duinen het meest voor. Een enkele keer wordt zelfs een vorm met gesloten bloemen aangetroffen. Ook de vleeskleurige orchis (duinvorm met opgevouwen lip) en de moeraswespenorchis komen veelvuldig voor. De bokkenorchis en de bijenorchis, de laatste in drie varianten: aurita, apifera en trolii rukken op vanuit het zuiden en worden in onze streken steeds algemener. Het hondskruid bloeit van half juni tot half juli, met name in Duin en Kruidberg. De brede wespenorchis komt in twee ondersoorten in het hele gebied voor, een vorm met kleine en een met grote bladrandpapillen. Ook de wel eens in Zoetermeer geziene gele/witte vorm is van daar bekend. De grote keverorchis komt zowel in primaire duinvalleien als in de bossen op de landgoederen voor. Een voor deze streek nieuw orchideeënsoort is de zeer zeldzame en streng beschermde groenknolorchis (*Sturmia*) die sinds een paar jaar rond het Kennemermeer wordt gezien. Soorten die nu (nog) niet voorkomen maar wel kanshebbers zijn voor deze streek zijn: grote muggenorchis, honingorchis en brede orchis. De laatste soort is in Zoetermeer geen zeldzaamheid, maar ontbreekt hier. Een erg inspirerend verhaal dat je doet verlangen naar de orchideeënmaanden van 2007. Jos bood aan komend jaar plantenwerkgroepleden van elders rond te willen leiden! Wellicht iets voor de Zoetermeerse plantenwerkgroep?

Daarna sprak de inmiddels gepensioneerde Hein Koningen over de Amstelveense wijze van tuinieren met wilde planten. Hein was in zijn functie van hoofd van de plantsoenendienst van de gemeente Amstelveen altijd nauw betrokken bij het beheer van de beroemde heemparken in deze gemeente. Parken als De Braak, het Jacques P. Thijssepark en het Koos Landwehrpark genieten (inter)nationale bekendheid en worden jaarlijks bezocht door heemtuinliefhebbers uit het hele land. In deze parken worden wilde planten, vaak op kleur aangeplant en worden tegelijkertijd ongewenste soorten verwijderd. Door deze vorm van beheer kun je daar op de veenbodem bijna alle paradepaardjes van onze inheemse flora tegenkomen, vaak in een volslagen "onnatuurlijk verband". Wat bijvoorbeeld te zeggen van reuzenpaardenstaart met zevenster, zweedse kornoelje, beenbreek en teer guichelheil?! Deze vorm van tuinkunst was in de jaren dertig van de vorige eeuw komen overwaaien uit Duitsland en door Broerse en Landwehr in Amstelveen geïntroduceerd. Toch blijkt zelfs in Amstelveen de laatste jaren uitstroom van deskundigheid, onverschilligheid en bezuiniging zijn tol te eisen. Waar hebben we dat meer gehoord?

De volgende bijdrage kwam uit Eindhoven. Johan Bruinsma deed verslag van het plantenonderzoek aldaar en het uitkomen van de plantatlas van deze streek in 2005. Voor de atlas zijn drie periodes: voor 1950, 1980-1989 en 1990-1999 met elkaar vergeleken. Hoewel wij in Zoetermeer niet beschikken over gegevens van voor 1950 ben ik toch al gauw geneigd de resultaten van dit onderzoek te vergelijken met ons eigen resultaten. Het gaat hier om een gebied rond Eindhoven van 625 KM² (25 X 25) waar 1194 soorten op basis van 131866 waarnemingen zijn aangetroffen. Het gemiddelde aantal soorten per KM-hok is 211. Er is hier dus veel eerder sprake van een streekatlas dan van een stadsatlas. Hoewel het gebied rond Eindhoven landschappelijk erg gevarieerd is (wat resulteert in bijna twee keer zoveel soorten dan bij ons) valt het aantal soorten per KM-hok mij tegen. Verder bevestigt dit onderzoek de landelijke trends zoals we die uit de literatuur kennen. Soorten van voedselrijke droge bodem nemen toe (langbaardgras) en soorten van de arme natte bodem lopen sterk terug (ronde zonnedaauw).

Na de middag zou Harm Piek ons uit de doeken doen hoe erg het is als je pitrus in je natuurterrein hebt, maar door privé-omstandigheden kon dat geen doorgang vinden. Er is echter veel informatie over dit onderzoek te vinden op de website: www.ilperveld.nl. Daarvoor in de plaats vertelde Hans Pfeifer leuke wetenswaardigheden over zijn plantenzadencollectie die inmiddels zo'n 900 soorten telt. Ook zaden zijn morfologisch van elkaar te onderscheiden, net als de planten waar ze van afkomstig zijn. Om sommige zaden op naam te brengen heb je wel een microscoop nodig. Dat je zonder allerlei technische hulpmiddelen met een leuk verhaal een groot gezelschap kunt boeien bleek maar weer eens uit dit verhaal.

NB: De Rijksuniversiteit Groningen heeft in juni 2006 de digitale zadenatlas van Nederland uitgebracht. (Barkhuis Publishing, Eelde, www.zadenatlas.nl).

Het volgende onderwerp was: *Arnica montana* oftewel wolverlei of zoals ze blijkbaar in Drenthe zeggen gele margriet. Henk Pleiter kweekt planten van deze soort die bekend staat om hun geneeskrachtige eigenschappen op Drents "woudzand" (zand met ijzer in de grond) op een kwekerij van 1 ha. groot. De planten op zijn kwekerij zijn allemaal afkomstig van de Dwingelose hei. Vanaf 1980 volgt Henk 50 plekken met *Arnica* op deze heide een paar keer per jaar. Uit zijn onderzoek blijkt dat het met de wilde *Arnica* populaties in Drenthe slecht gaat; weinig vegetatieve vermeerdering en veel kleine populaties gaan langzaam aan inteelt ten onder. Oorzaken: verlaging van de waterstand (voor de maïsteelt), een voor de soort ongunstig maai-beheer, het uitzetten van geiten die de planten aanvreten, enz. Hoewel de *Arnica* planten in Nederland 30-40 jaar oud kunnen worden moet toch voor het voortbestaan van deze soort in het wild worden gevreesd was de treurige conclusie van zijn verhaal.

Tot slot sprak Martin Stevens over zijn passie voor bloemenfotografie. We kunnen terugkijken op een inspirerende, afwisselende dag op een aantrekkelijk locatie. (5 minuten lopen vanaf station Maarn)

7. 100 jaar Natura op DVD

Taeke de Jong

In de loop van januari werden de afdelingen in kennis gesteld van de beschikbaarheid van een restantpartij van de DVD "100 jaar Natura" door de Stichting Historic Future voor de sterk gereduceerde afnameprijs van € 15 per stuk. Op de DVD zijn alle jaargangen van Natura opgenomen van 1906 tot en met 2003, die van het "Maandblad" van 1902 tot en met 1906 en de daaraan voorafgaande "Mededeelingen". Daarnaast separaat het jubileumboek "80 jaar KNNV, 1901-1981".

Leden van onze afdeling die geïnteresseerd zijn in deze DVD kunnen dat melden op knnv@zoetermeer.nl. Vervolgens kunnen dan de DVD's collectief worden besteld bij Tjalling van der Meer.

KNNV Promotiecommissie
Postbus 193 20
3501 DH UTRECHT
Bezoekadres: Oudegracht 237
email: bureau@knnv.nl
www.knnv.nl

Per 1 mei 2007 gaat het landelijke KNNV-bureau verhuizen! Het nieuwe adres wordt:

bezoekadres: Boulevard 12, 3707 BM Zeist
postadres: Postbus 310, 3700 AH Zeist

Voor de financiële afhandeling wordt uitgegaan van collectiviteit per afdeling. Bij **voldoende interesse** kan aflevering per afdeling dan wellicht geregeld worden. Wanneer gewenst kan echter eerdere toezending per post plaatsvinden. Verzocht wordt dat dan bij een opgave aan te geven zodat de portokosten dan op de nota zullen worden opgenomen.

Fig. 4 De DVD "100 jaar Natura"

Uit de inleiding op de DVD:

'Op de DVD staan 100 jaargangen Natura met een gezamenlijke omvang van circa 25.000 bladzijden. Op zich hebben deze aantallen weinig informatieve waarde. Ze geven een indruk van de kwantiteit, niet van de kwaliteit. En op de kwaliteit valt ontegenzeggelijk wel wat af te dingen, al was het maar omdat de inzichten zich sedert 1901 sterk hebben ontwikkeld. Het uitgaveproject had echter nooit tot uitvoering kunnen komen als er niet de overtuiging aan ten grondslag had gelegen, dat alle betrokken tijdschriften nog meer dan genoeg te bieden hebben om een digitale herdruk te rechtvaardigen. Bij het doorbladeren van de jaargangen ten behoeve van het DVD-project is nog eens bevestigd wat uit de onderzoekspraktijk van menigeen al lang bekend was: van de informatie die erin besloten ligt, is nog steeds veel bruikbaar. Dat geldt uiteraard voor de vele bronnen die in de loop van de tijd zijn gepubliceerd, maar ook voor tal van details over de natuurbeleving in Nederland en daarbuiten. Tevens is de ontwikkeling van het verenigingsleven binnen de KNNV te volgen.'

De bedoelde DVD (zie Fig. 4) was al in mijn bezit. Het eerste PDF-bestand '1901' is een aflevering van De Levende Natuur waarin de oprichting van de NNV (toen nog niet 'Koninklijk') wordt gemeld met statuten en al. Het is een aardigheid in deze aflevering een verzoek van Heimans en Thijsse te lezen (zie Fig. 5).

Een verzoek aan de Amsterdamsche amateur-fotografen.
 Wij zijn bezig aan een boekje over het Vondelpark. Gaarne zouden wij onder de illustraties een aantal fotografische opnamen geven van aardige partijen in het park. Daar wij echter zelf niet fotografeeren, verzoeken wij vriendelijk of onze stadgenooten, die wel aan fotografie doen, ons eenige van hun afdrukken, die voor dat doel geschikt lijken, tijdelijk willen afstaan, om die zincografisch te doen reproduceeren.
 Goede schetsen zijn ook welkom.
 JAC. P. THIJSSE, Vondelkade 75.
 E. HEIMANS, Rozengracht 63.

Fig. 5 een verzoek van Heimans en Thijsse

MAANDBLAD
 DER
Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging.
 Redactie: Dr. H. BURGER, Groningen en E. HEIMANS, Rozengracht 63, Amsterdam.
 1st JAARGANG. MAART 1902. N°. 1.
 Verslagen van Afdelingen, die men in het eerstvolgende nummer wenschte geplaatst te zien, moeten vóór den 1sten der maand aan de Commissie van Redactie gezonden worden.
 Andere zaken, tot opnemering in het Maandblad bestemd, gelieve men te zenden aan den 1sten Secretaris van het Hoofdbestuur, Dr. H. W. HEINSIUS, Vondelkerkstraat 10, Amsterdam.

Fig. 6 De voorloper van Natura

Het PDF-bestand '1902' begint met het eerste nummer van de voorloper van Natura (zie Fig. 6).

Verder is het natuurlijk leuk om op deze DVD het artikel van Peter van Wely^a over de volucella zonaria poda terug te vinden.

^a Natura 1997-2/43

BERICHTEN UIT DE WERKGROEPEN

8. Stand van zaken floradatabank

KNNV-afd. Zoetermeer

Johan Vos

Op basis van 20314 waarnemingen, verzameld in de periode 1993-2006 presenteren we hieronder de top tien van de meest soortenrijke KM-hokken.

2005	2006	Hoknummer	Hoknaam	Aantal soorten	Aantal waarnemingen
1	1	30.57.34	Centrum-Dorp	379	1055
2	2	30.57.42	Meerzicht-Rokkeveen	361	816
3	3	30.57.23	Buytenwegh	356	737
8	4	30.57.22	Buytenwegh-West	341	1505
4	5	30.57.44	Dorp	337	566
6	6	30.57.35	Palenstein	327	587
5	7	30.57.33	Meerzicht-Driemanspolder	327	519
7	8	30.57.31	Westerpark	327	1087
9	9	30.57.24	De Leyens-Zuid	319	805
10	10	30.57.43	Driemanspolder-Rokkeveen	315	507

De top van de in Zoetermeer meest waargenomen soorten kent de laatste jaren nauwelijks nog verschuivingen.

Interessant is een aantal succesvolle soorten waarvan de periode van toename precies samenvalt met de groei van Zoetermeer. De status van deze soorten is niet altijd helemaal duidelijk. De meest voorkomende soort uit deze categorie is jacobskruiskruid (*Jacobaea vulgaris*) dat in 41 KM-hokken 150 keer is waargenomen. Jacobskruiskruid was begin jaren tachtig van de vorige eeuw nog een behoorlijk zeldzame verschijning in Zoetermeer. De meeste kans om deze soort tegen te komen liep je in die tijd langs de Zoetermeerlijn. In diezelfde tijd werd jacobskruiskruid door de gemeentelijke groenafdeling uitgezaaid in wegbermen, in eerste instantie met weinig succes. Pas veel later begon de grote opmars en veroverde jacobskruiskruid heel Zoetermeer. Inmiddels zien we ook nationaal dat jacobskruiskruid haar verspreidingsgebied buiten de duinen en het rivierengebied enorm heeft uitgebreid. Twee andere voorbeelden van soorten die het de afgelopen kwart eeuw voor de wind is gegaan zijn: de gewone pastinaak (*Pastinaca sativa* subsp. *sativa*) 139 keer waargenomen in 42 KM-hokken en de gewone margriet (*Leucanthemum vulgare*) 120 keer waargenomen in 39 KM-hokken. Van deze soorten kunnen gelijklopende verhalen opgetekend worden. Wellicht is sprake van volledig inburgering na een aarzelende start. In elk geval is de verwachting dat dergelijke opvallende soorten in ons databestand sterk oververtegenwoordigd zijn. Forse planten met grote bloemhoofdjes die op gunstige tijdstippen bloeien worden niet gauw over het hoofd gezien. Gaat het om een kwantitatieve analyse van de Zoetermeerse wilde plantengroei, dan zal het beeld waarschijnlijk anders zijn.

9. 20.000ste plantenwaarneming

aan de Voorweg

Johan Vos

Deze mijlpaal werd bereikt op 16 augustus 2006 en betrof de gehoornde klaverzuring (*Oxalis corniculata*). Deze soort werd in de warme zomer van 2006 opvallend vaak gevonden en is sinds het eind van de jaren tachtig van de vorige eeuw in Zoetermeer aan een grote opmars bezig. Momenteel hebben we haar in 18 KM-hokken waargenomen. Het is een warmteminnende, kruipende soort die wortelt op de knopen. Oorspronkelijk uit Zuid-Europa afkomstig, verovert dit rotsplantje met zijn bruinachtig blad en oranje-gele bloemen vanuit tuinen de stenige plekken van de stad. De plantenwerkgroep trof deze soort op 16 augustus 2006 daarentegen aan op het volkstuintcomplex aan de Voorweg voor hoeve Meerzicht.

10. Aanvulling Zoetermeerse lijst

van zeldzame en beschermde planten

Johan Vos

2007 is het jaar waarin we soorten van deze lijst nauwkeuriger dan we tot nu toe gedaan hebben in kaart gaan brengen.

Na toevoeging van de waarnemingen van 2006 aan het plantenbestand en het verwerken van alle wijzigingen in naamgeving die de 23ste druk van de Heukel's flora noodzakelijk maakte bleek er nog een 5-tal soorten aan onze lijst te moeten worden toegevoegd. Ook het aantal KM2's waarin de betreffende soorten voorkomt is hier en daar enigszins gewijzigd. De volgende soorten moeten aan de lijst in kwartaalbericht nr 53, blz. 8-9 worden toegevoegd:

62.	00076	selderij	KW 4
63.	00097	absintalsum	KW 1
64.	00979	stijve naaldvaren	GE 1
65.	01610	trostravik	KW 1
66.	01611	groene bermzegge	KW 1

Als we de lijst van 66 soorten met een kritische blik bekijken valt op dat niet alle soorten op eigen kracht Zoetermeer hebben weten te bereiken. Ook verwilderde soorten maken deel uit van deze lijst. Dat kan dan gaan om soorten waarvan we vermoeden dat ze door aankoop en weggooien of aanplanten in het openbaar groen terecht zijn gekomen (bijv. selderij). Soms hebben soorten die ooit om hun uiterlijke schoonheid zijn geplant of uitgezaaid zelf geschikte groeiplaatsen weten te veroveren (klokjessoorten). Van verstekelingen als het donkersporig bosviooltje, de harige ratelaar en de stijve naaldvaren hebben we kunnen achterhalen hoe ze op hun groeiplaats(en) in Zoetermeer zijn terechtgekomen maar van andere soorten weten we het gewoon niet. Hoe een volslagen onopvallende soort als de groene bermzegge bijvoorbeeld ooit in Meerzicht is terechtgekomen, zal wel altijd een raadsel blijven.

De Flora- en faunawet zegt hierover dat slechts "in Nederland thuishorende en in het wild levende planten" bescherming genieten. Exoten worden dus niet beschermd. Over hoe het begrip exoot, in het licht van de klimaatsverandering en verregaande verstedelijking van nu moet worden geïnterpreteerd gaan we voorlopig maar voorbij. De plantenwerkgroep heeft de randvoorwaarde van in het wild levend altijd letterlijk genomen zodat de in cultuur levende planten (planten waarvan de concurrentie door menselijk handelen systematisch wordt uitgeschakeld) niet in de databank zijn opgenomen. Over vragen hoe soorten Zoetermeer hebben weten te bereiken hebben we ons nooit erg druk gemaakt. Omdat ook de Flora- en faunawet hierover onduidelijk blijft; het gaat om duurzame instandhouding van de soort in het gebied waar de betreffende populatie voorkomt, gaan we voorlopig maar uit van de lijst zoals die nu is opgesteld.

11. Programma plantenwerkgroep 2007

Johan Vos

Op donderdagavond 8 maart jl. is de plantenwerkgroep voor het eerst dit jaar weer bijeen geweest. Het belangrijkste programmapunt voor deze avond was het samenstellen van een activiteitenprogramma voor 2007. In tegenstelling tot vorig jaar is dit jaar weer gekozen voor een vaste plantenavond; de donderdag. Verder zijn twee zaterdagen voor bijzondere activiteiten gereserveerd. Een gedetailleerd programma voor het plantenweekend wordt ter zijner tijd bekend gemaakt. Informatie daarover: Evelien van den Berg (Tel: 079-3213445 tussen 18.00-19.30 uur).

Datum	Tijdstip	Verzamelaars	Bijzonderheden
do 5 april	18.30	Mandelabrug Noordzijde	Meetnet 305743 Totaal
do 19 april	19.00	Hoek Zegwaardseweg-Ruimtebaan	Voorjaarsbloeiërs
do 3 mei	19.00	Westerpark Westpunt	Bosplanten
do 17 mei	19.00	Aa-zicht	Meetnet 304745 Totaal
do 31 mei	18.30	Tankstation Muzieklaan	Fietszoektocht Grassen
8,9 en 10 juni	plantenweekend 2007 Alteveer ten noorden van Stadskanaal (Oost Groningen)		
do 23 juni	19.00	Rokkeveen Balijhoeve	Fietszoektocht RL-soorten
do 5 juli	19.00	Rotonde Hoflaan-Amerikaweg	Begraafplaats e.o.
za 21 juli	10.00	Mandelabrug Noordzijde	Meetnet 305743 Totaal
do 2 augustus	19.00	Aa-zicht	o.l.v. Joop Mourik (FLORON) Meetnet 304745 Totaal

do	16	augustus	19.00	Station Zoetermeer-Oost	Dorp
do	30	augustus	19.00	Projectbureau Oosterheem Stephensonstraat	
za	15	september	10.00	Buytenpark Kraal	Uitbreiding

12. Paddenstoelen

Sinie de Jonge

De paddenstoelenwerkgroep start dit jaar op dinsdag 3 april weer met haar reguliere activiteiten. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Sinie de Jonge Tel: 040046262

GEZIEN IN ZOETERMEER

13. IJsvogels in het Westerpark

rond 26 februari 2007

Anton Beuker

Sinds een week is er weer een paartje ijsvogels aan het rondzwerven in het oostelijk deel van het Westerpark en ongetwijfeld ook in de andere delen van het park. Je kunt ze met enig geduld regelmatig voorbij zien schieten als je je op een van de bruggetjes posteert.

Vaak hoor je ze ook van tevoren al aankomen met hun hoge piepgeluiden als ze elkaar nazitten over het water. Dit, ondanks de kap van het merendeel van de over het water hangende takken. Aan de bewoonde kant van het water waar gelukkig niet gesnoeid is, zijn er nog wel voldoende takken over waar ze hun visposities kunnen innemen.

14. Halsbandparkieten

Arno van Berge Henegouwen

In de stad vind ik steeds vaker de nestplaatsen van de halsbandparkiet. Ieder park heeft ze wel. Dit vrouwtje is thuis in het Vernèdepark.

Arno van Berge Henegouwen

Fig. 7 Halsbandparkiet

Ardi de Groot

Fig. 8 Roedomp

15. Het vogeldagboek van Adri de Groot

Donderdag 28 december

De afgelopen weken had ik van diverse Vogeldagboekers E-mails ontvangen dat zij her en der een roedomp gezien hadden. Op bekende roedomplekken had ik mijn ogen goed de kost gegeven, maar pas vandaag zag ik de eerste van dit winterseizoen. Roedompen zijn, net zoals bijvoorbeeld watersnippen, erg lastig te zien. Je moeten zoeken waar rietkragen staan, zoals in mijn omgeving langs het Spookverlaat, de

Benthuizerplas, de Zoetermeerse plas, het Westerpark, de Starrevaart en de Meeslouwerplas. Er zijn talloze van dergelijke "stekjes" in Nederland en België. Kijk bijvoorbeeld maar eens op waarneming.nl en regionale nieuwsgroepen. Ze staan graag langs smalle slootjes, verborgen tussen wat rietstengels. Wegen en paden met daarop mensen storen hen niet erg.

Als je maar stil bent, heel geduldig (ik sta soms uren te turen; dat is trouwens heerlijk ontspannend!) en elke beweging in het riet als "alarm" beschouwt.

Samenvattend: (oud) riet en water, geduld, kennis en geluk. Dan heb je de kans een roerdomp te zien. Overal waar ik ze zie, kan een ander ze ook zien. Dus goed zoeken maar!

Zaterdag 30 december

Gewone oesterzwammen (*Pleurotus ostreatus*) zijn talrijk op loofbomen, zoals deze verse zwammen op een populier in het Prielbos. Al snel verbleken ze en verliezen ze hun aparte, staalgrijze kleur.

Adri de Groot

Fig. 9 Oesterzwam

Adri de Groot

Fig. 10 Gele korstzwam (*Stereum hirsutum*) waarvan de onderkant geel is.

Adri de Groot

Fig. 11 Grijs buisjeszwam (*Bjerkandera adusta*) waarvan de onderzijde grijs is.

Vrijdag 5 januari

Op (meestal dode) boomstammen groeien talrijke soorten houtachtige paddenstoelen. Als je geluk hebt, zoals ik gisteren in het Buytenpark, kom je Peter van Wely tegen en op zo'n moment lijkt mycologie kinderspel. Op beide foto's heb ik een zwam omgedraaid om de kleuren te tonen.

Zaterdag 6 januari

De grote viltinktzwam (*Coprinus domesticus*) is vanwege de groeiwijze wel bijzonder. Zwamvlokken groeien meestal onder de grond (de paddenstoel is het bovengrondse vruchtlichaam) maar de zwamvlok van de grote viltinktzwam groeit echter in de lucht op een roestbruine viltige mat. Verder nog in het Buytenpark: gele trilzwam (*Tremella mesenterica*), paarse knoopzwam (*Ascocoryne sarcoides*) en klontjestrilzwam (*Myxarium nucleatum*).

Adri de Groot

Fig. 12 Grote viltinktzwam (*Coprinus domesticus*)

Adri de Groot

Fig. 13 Gele trilzwam (*Tremella mesenterica*)

Adri de Groot

Fig. 14 Paarse knoopzwam (*Ascocoryne sarcoides*)

Vrijdag 12 januari

Sneeuwwitte kaaszwam (*Tyromyces chioneus*) en week oorzwammetje (*Crepidotus mollis*) in het Buytenpark.

Adri de Groot
Fig. 15 klontrilzwam (*Myxarium nucleatum*)

Adri de Groot
Fig. 16 Sneeuw witte kaaszwam (*Tyromyces chioneus*)

Adri de Groot
Fig. 17 Week oorzwammetje (*Crepidotus mollis*)

Vrijdag 19 januari

De gele trilzwam (*Tremella mesenterica*) en de valse kopergroenzwam (*Stropharia caerulea*) in het Prielbos.

Adri de Groot
Fig. 18 Gele trilzwam (*Tremella mesenterica*)

Adri de Groot
Fig. 19 Valse kopergroenzwam (*Stropharia caerulea*)

Adri de Groot
Fig. 20 Sterrenkroos

De slootjes rond het Prielbos (maar ook elders) staan vol met sterrenkroos (*Callitriche spec*) Veel te vroeg natuurlijk, maar de natuur is dit jaar anders dan anders. Waarschijnlijk gaat het om gewoon sterrenkroos (*Callitriche platycarpa*) Het verschil met het in de kustprovincies eveneens voorkomende stomphoekig sterrenkroos (*Callitriche obtusangula*) is slechts op basis van de rijpe vruchten met zekerheid vast te stellen.

Donderdag 25 januari

In de Balij: een grote zilverreiger, 1 waterral en 1 tjiftjaf

In het Westerpark: 9 ransuilen, 1 ijsvogel, 2 groene spechten en een groep van 7 buizerds boven mijn hoofd.

Maandag 29 januari

De ooievaarspaartjes in de omgeving zitten alweer in de buurt van hun nest. Dat geldt zowel voor de vogels bij 't Geertje in Zoeterwoude als langs het Spookverlaat in Hazerswoude. Het zijn geen "wilde" ooievaars die in Afrika overwinteren maar in ons land gefokte vogels. Voor zover bekend trekken hun jongen wel weg.

Donderdag 1 februari

In de namiddag kort een buitenluchtje geschept. Op de Benthuiserplas zwommen 7 brilduikers, 3 mannen en 3 vrouwen.

Zaterdag 3 februari

Vanmorgen een fietstochtje door het Noord-Aa plassen gebied. Op het wandelpad langs de Benthuiserplas vloog een waterral op en dook iets verderop het riet in. Hier 1 dodaarzen, op de Noordhovense plas ook 1 (plus 1 vrouw brilduiker) en op de Zoetermeerse plas 7 dodaarzen plus 3 tureluurs.

Dinsdag 13 februari

3 kleine zwanen op de Zoetermeerse plas, 20 in de Meerpolder (10 adult en 10 juveniel)

Vrijdag 16 februari

Tijdens een fietstochtje rond de Zoetermeerse plassen o.a. 4 dodaarzen, 1 paartje brilduikers en 2 waterrallen op de Benthuiserplas, 8 dodaarzen op de Zoetermeerse plas en in het Prielbos de baltsroep

van een dodaars, 2 waterrallen, 2 staartmezen en 1 goudhaantje en verscholen in het struweel van het Noord-Aa 3 ransuilen.

Zaterdag 10 maart

in een zonnig beschut slootje in het Prielenbos waren vanmiddag gewone padden aan het paren. Hun activiteiten werden begeleid door zang van de vele winterkoninkjes die zich goed thuis voelen in dit natte ruige bosje. Op het plasje bij de hut een baltsende dodaars en een roepende waterral. op de Benthuizerplas 2 dodaarzen en 2 tureluurs en in Benthuizen en bij de Noordhovense plas een roepende groene specht.

Adri de Groot

Fig. 21 Gewone padden aan het paren

Adri de Groot

Fig. 22 Fuut

16. Natuurobservaties uit Meerzicht, vervolg

Arno van Berge Henegouwen

... en koud werd het niet. Met de kerst zongen de mezen en de zanglijsters, al voor de kerst broedde de fuut in het groene hart, maar de natuur corrigeerde deze misstap nog tijdig op 18 januari. Een oplettende fotograaf registreerde dit ongeluk daags na de storm. Moeder fuut hing mistroostig over de tak waar daags ervoor haar nest nog aan verankerd zat. We verloren in die dagen ook een opmerkelijke groene harter. Aad Zevenhoven ging definitief ten onder. Een natuurman met een heerlijke pen is weg. Voor het eerst overkwam het mij, dat iemand er niet meer was met wie ik bijna daags voor zijn overlijden nog via email een van beide zijden strijdbaar contact had.

Zo ging de winter op veel plaatsen aan ons voorbij zonder zijn witte kop op te steken. Er geschiedde in die dagen nog iets opmerkelijks waar ikzelf in betrokken was. Ik keerde terug naar een oude hobby, het onderzoek aan mestkevers. Opgejaagd door de instelling waar ik jaren terug een stukje verzameling had geleend en die ze nu toch wel eens terug wilden zien, besloot ik tijdens de kerstdagen mij weer op de mestbewoners te storten. En met wat voor gevolg! Na een dag kijken door mijn binoculair was ik weer helemaal in de tachtiger jaren. Er bleek niets weg te zijn geglipt uit mijn hoofd, een groot feest van herkenning in de toch moeilijke wereld van de keverssystematiek. Binnen twee weken lagen er beschrijvingen van drie nieuwe soorten uit Oost-Afrika en een passant had ik nog een probleem opgelost waarbij ik slechts vrouwtjes dacht te zien van een nog onbekende soort, maar waar ik nu ook de mannetjes vond. Linnaeus zou jaloers zijn. Groot was mijn vreugde, want er is bijna geen gelukzaliger bezigheid dan het verzinnen van nieuwe wetenschappelijke namen. Vooral wanneer die namen nog aardige anekdotes in zich herbergen. Daarover hoop ik later na publicatie, wanneer de namen hun geldigheid hebben, nog eens te verhalen.

De winter stak dan wel geen witte kop op, ijs heb ik voldoende gezien. Vele ochtenden ben ik wakker geworden met bevroren garagedaken naast mijn werkkamer. Dankzij een verkeerde afwatering blijft het regenwater over een groot oppervlak staan. Ieder jaar ontwikkelt zich daarin een fauna waarin ook rode muggenlarven niet ontbreken. Ik vermoed zelfs, dat er nog wel meer ongewerveld schoons in rond zwemt.

's Avonds in het donker op het tuinpad kraakte het onder mijn voeten als in een strenge winter. Geen sneeuw en ijs, maar huisjesslakken. Op 27 december zaten op de schuurdeur twee actieve naaktslakjes van ongeveer twee centimeter die ik determineerde als *Limax maximus*. Die hebben wij 's zomers als volwassen tijgerslakken onder het deksel van de groene afvalbak. Op oudejaarsdag was behalve de al

genoemde soort nog actief in de tuin een Derocerassoort. Heel voorzichtig concludeerde ik Deroceras reticulatum, maar dat deed ik met hulp van de Elseviers Slakkengids. Met een korreltje zout dus. Verder trof ik een Arionsoort, niet langer dan twee centimeter met zwarte ogen en oogstelen, en een glad en licht gekleurd lichaam zonder ringen. Goed te zien was op een stukje glas, dat de voet wat naar buiten keert waardoor het gezien de niet-cirkelvormige doorsnede van het lichaam geen Limax kon zijn. Op 28 februari haalde ik met het schepnet twee parende bruine kikkers uit de vijver. Ze bleven aan elkaar vastzitten nadat ik ze teruggezet had.

Nog tien dagen en dan is het lente. Het ijs van de voorbije nacht is al gebroken. De kwikstaart kan komen.

Een nagekomen observatie

Gisteren (28 maart) waren de bruine kikkers in onze vijver aan het paren. Er zitten er meer dan ooit. In ieder geval vier, maar waarschijnlijk vijf. En dat niet zonder gevolgen. Want vanochtend lag er de eerste klomp eieren. Ze zaten er met zijn allen op. Hieronder een foto van de paringsomhelzing gisteren aan het eind van de middag.

arno van berge henegouwen
bruine kikker Rana temporaria
zoetermeer meerzicht 28 maart 07

Arno van Berge Henegouwen

Fig. 23 Bruine kikkers

17. Meer vogels in de stad, meer kleur aan ons bestaan

Johan Vos

April 2006 vond in de RAI in Amsterdam de nationale stadsvogelconferentie plaats. De directe aanleiding hiervoor was dat het met de stadsvogels niet goed gaat. Op de informatiemarkt die ter gelegenheid van de conferentie was georganiseerd was ook de Zoetermeerse Vogelwerkgroep aanwezig met de eerste resultaten van het mussenonderzoek dat hier plaatsvindt. Sindsdien is er het een en ander gebeurd. Vogelbescherming Nederland heeft voor haar stadsvogelcampagne een aantal gemeenten gevraagd om actief in deze campagne te participeren. Een van die gemeenten is Zoetermeer, de andere zijn: Amersfoort, Dordrecht en Hardenberg.

Vorig jaar is een lokale analyse gemaakt van hoe de stadsvogels er in Zoetermeer voor staan. Wat wordt al gedaan om het de stadsvogels naar de zin te maken, waar liggen de bedreigingen en waar de kansen. Aan de hand van deze analyse zijn inmiddels twee zogenaamde expertmeetings (bijeenkomsten met deskundigen) georganiseerd. Voor zo'n bijeenkomst worden zowel mensen uitgenodigd die in de positie zijn dat ze wat kunnen betekenen voor stadsvogels (de actoren) als mensen die deskundig zijn op het gebied van stadsvogels, de experts. De eerste bijeenkomst vond op 15 februari op het projectbureau

Oosterheem plaats. Aanwezig waren bouwers/ontwikkelaars, ontwerpers van de buitenruimte, vertegenwoordigers van woningbouwverenigingen, beheerders, communicatiemedewerkers, stadsvogeldeskundigen van Vogelbescherming en van de Zoetermeerse vogelwerkgroep enz, enz.

Frank Speel, wethouder zorg, natuur- en milieu en ouderen onderstreepte in zijn inleiding het belang van stadsvogels voor de stedeling en zette tegelijkertijd een hoge ambitie neer. De ijsvogel als broedvogel voor toekomstig Oosterheem. Uiteraard ontstond vervolgens een stevig debat over de haalbaarheid van deze ambitie. Via een interventie van Marcel van der Tol werd al gauw geconcludeerd dat het aantal soorten misschien wel slimmer de stadsvogelambitie neerzet dan daarvoor één aanbare soort aan te wijzen. Het gevaar van de laatste optie is dat als deze soort het dan uiteindelijk laat afweten, de campagne al gauw als mislukt wordt beschouwd. In elk geval deden aan het eind van de bijeenkomst alle actoren toezeggingen over acties die de stadsvogels in Oosterheem op termijn meer armslag moeten geven.

De tweede bijeenkomst vond op donderdag 15 maart plaats in zwembad het Keerpunt in het van Tuijllpark. Tijdens deze bijeenkomst stond het wijkmanagement en het groen(beheer) in de bestaande wijken centraal. Wijkmanagers, wijkbeheerders, vertegenwoordigers van woningbouwverenigingen, beleidsambtenaren, medewerkers van het team natuur- en milieueducatie, stadsvogeldeskundigen van Vogelbescherming en vertegenwoordigers van de vogelwerkgroep en het IVN waren bij deze bijeenkomst aanwezig. Ook hier kwam de nodige "energie vrij" om met stadsvogels aan de slag te gaan. De meeste aanwezigen gaven te kennen zelf daartoe mogelijkheden te zien. De bedoeling is dat deze bereidheid zal resulteren in een ambitieus gemeentelijk "actieplan Stadsvogels". Met dit plan moet onze gemeente op de landelijke stadsvogelmanifestatie die eind dit jaar in Den Bosch zal worden gehouden goed voor de dag kunnen komen. We houden u op de hoogte.

18. Maansverduistering

Arno van Berge Henegouwen

De maansverduistering die in de nacht van 3 op 4 maart plaats vond, was er een om niet licht te vergeten.

Arno van Berge Henegouwen

Fig. 24 Maansverduisteling in de nacht van 3 op 4 maart 2007

De atmosferische omstandigheden waren uiterst gunstig. Het vroom niet, er zat weinig vocht in de lucht en de volle maan stond bijna oogverblindend te stralen aan de hemel. Ik had mij voorgenomen deze maansverduistering te volgen en met de telescoop vast te leggen. Ik had nog nooit een maansverduistering goed gezien. Eerder was het bewolkt en als er wel maan was, dan stond de maan laag aan de hemel. Of de verduistering begon en nog voor het maximum bereikt werd was de maan al onder gegaan. En dan was het ook nog wel eens zomer, wanneer het niet helemaal donker wordt. Ongeveer een uur voor middernacht begon de aardschaduw over de maan te kruipen. De hap eruit werd steeds groter, het verduisterde

gedeelte bleef echter tot vlak voor de totale verduistering onzichtbaar. En toen dan eindelijk de verduistering totaal was, werden twee sterren zichtbaar, een links en een rechts op nauwelijks meer dan een maandoorsnede van de maanrand. Door het verloop van het rood van rechtsonder naar het lichtere deel linksboven kreeg de bol meer diepte dan bij volle maan. Want dan is het licht zo sterk en gelijkmatig verdeeld, dat de maan zich als een platte schijf voordeet. Net als bij een zonsverduistering treden er bij een maansverduistering effecten op die diep indruk maken. Zo werden alle sterren feller en waren de twee sterren naast de maanrand heel goed te zien. Dat maakte een onwezenlijke indruk op mij. Daarnaast had het wel iets van de eerste maansikkel na nieuwe maan. Het door de aarde weerkaatste zonlicht verlicht dan het donkere deel van het oppervlak.

Bij de laatste complete zonsverduistering een aantal jaren terug, waarvoor ik speciaal in het zuiden van België op vakantie ben gegaan, bleef de hemel gesloten. Ondanks die tegenvaller was dat toch een niet snel te vergeten gebeurtenis. En wel door de neveneffecten die optraden. Zo viel de wind weg, daalde de temperatuur voelbaar en gingen de twee biddende torenvalken twintig minuten uit de lucht. En er daalde een enorme stilte op de omgeving neer. Met de maansverduistering ervoer ik vergelijkbare dingen, zij het veel minder uitgesproken. Een ding veranderde niet. De nachtelijke vogeltrek ging onverstoord door. Koperwieken en zanglijsters waren regelmatig te horen boven de wijk. En dan vlogen er nog een of een paar krolse meerkoeten grote rondjes tussen het Westerpark en boven de wijk. De speciale baltsvluchtroep was te horen, een geluid dat je moeilijk zonder het te weten aan een meerkoet koppelt. Dit baltsgedrag is iets waar maar weinigen van weten.

19. Libellen en waterjuffers van de tuinvijver

Winfried van Meerendonk

Hoewel een naam als paardenbijter anders doet vermoeden, staan libellen en waterjuffers steeds meer in de belangstelling van natuurminnend Nederland.

In 2001 heb ik een vijver aangelegd in mijn tuin op de Zoetermeerse kleigrond in de wijk Driemanspolder. De vijver is ongeveer 3,5 meter lang en maximaal 1,5 meter breed en heeft de vorm van een roeiboot. De randen van de vijver, waaraan de folie is bevestigd, bestaan uit een dubbele laag latten van geperst afvalplastic. Door paaltjes van het zelfde materiaal zijn de latten gespannen in een boogvorm. De vijver is ongeveer 80 cm diep in het midden (voor de waterlelie) maar het grootste deel bestaat uit terrassen met daarop waterplanten op verschillende dieptes. De waterplanten staan in vijverbakjes onder het wateroppervlak en de vijverfolie is voor een groot deel bedekt met lavasteen, een poreuze steensoort waaraan zich goed bacteriën kunnen hechten. Deze bacteriën zijn van belang voor een goede waterkwaliteit omdat ze overtollige organische stoffen afbreken.

Vissen

Ik heb geen vis in de vijver zitten, maar wel amfibieën: kleine watersalamander, pad en bruine kikker. Een enkele verdwaalde groene kikker heeft zich wel laten zien. De kleine watersalamander lijkt zich goed te handhaven en plant zich ook voort in de vijver. Wanneer ik kikkerdril in de vijver doe worden de embryo's onmiddellijk door kleine watersalamanders opgevreten. Paddensnoeren en kikkerdril heb ik hier van nature nooit in aangetroffen. Wellicht waren de salamanders mij voor.

Waterplanten

Na wat aanloopproblemen met algenbloei heeft zich, mede door het aanbrengen van voldoende diversiteit aan waterplanten, een evenwicht ingesteld waardoor het water in de zomermaanden nu kraakhelder is. Zuurstofplanten zijn belangrijk voor de zuurstofproductie onder het wateroppervlak. Drijfplanten zorgen voor schaduw en werken daardoor verkoelend. Bovendien leggen waterjuffers hun eitjes o.a. aan de onderkant van deze planten. Als drijfplanten heb ik kikkerbeet, waterlelie en drijvend fonteinkruid. De laatste soort blijkt erg in trek te zijn voor de eiafzet van het lantaarntje, één van de eerste bezoekers van een pas aangelegde vijver. Ook in het bronmos worden eieren afgezet en het wijfje verdwijnt daarbij geheel onder water. Zo nu en dan zie je heel licht gekleurde exemplaren die net uitgeslopen zijn. Vermoedelijk zijn de meeste lantaarntjes bij de vijver afkomstig van "eigen kweek".

Tijdens de aanleg in de zomermaanden verscheen een groep paardenbijters die als het ware herkenningsvluchten aan het uitvoeren waren. Toen de meeste planten na twee jaar goed aansloegen ontdekte ik een net uitgeslopen vuurjuffer in het vroege voorjaar (april). Die soort had ik nog niet eerder gezien. De vuurjuffers verschenen in 2006 pas laat in mei. Mogelijk had dit van doen met de koude start van het voorjaar.

Uitsluipen

Voor zowel waterjuffers als libellen is het van belang dat er planten met verticale stengels in het water staan waarlangs ze naar boven klimmen voor het uitsluipen. Soorten als gele lis, watermunt, grote boterbloem en waterdrieblad vervullen die rol.

In de zomer van 2005 vertoonde zich opeens een grote roodoogjuffer op het blad van een waterlelie. Ook deze soort had ik nog nooit eerder gezien, maar inmiddels is duidelijk dat zowel de grote als de kleine roodoogjuffer in toenemende mate worden gezien in ons land en ook in Zoetermeer.

In de juli 2006 ontdekte ik nog twee soorten waterjuffers, nl een vrouwtje van de variabele waterjuffer die slechts één dag aanwezig was en een mannetje van de azuurjuffer die zich enkele dagen liet zien. Deze laatste zat vooral op de boven water uitstekende bladeren van krabbenscheer. Naarmate de zon lager ging staan werd een conifeer als zitplaats verkozen om de laatste warmtestralen op te vangen.

Nectarplanten

In de nazomer zijn er telkens houtpantserjuffers te zien die met hun halfgeopende vleugels vooral aan de canadese guldenroede hangen. Deze plant geeft door zijn hoogte van bijna 2 meter schaduw en de bloemen lokken grote aantallen insecten, met name zweefvliegen (waaronder *Volucella zonaria*), hommels en bijen. Ook vlinders als boomblauwtje en kleine vuurvlieder vertonen zich soms op deze nectar- en stuifmeelbron.

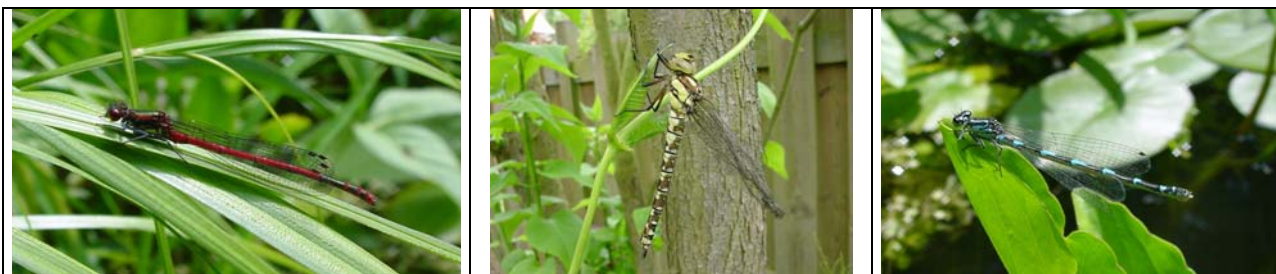
Van de echte libellen hebben zich inmiddels de paardenbijter, blauwe glazenmaker, gewone oeverlibel, platbuik en de bruinrode heidelibel bij de vijver laten zien. Zowel mannetje als wijfje paardenbijter kon ik in de onmiddellijke nabijheid van de vijver (hangend aan een sering) fotograferen.

Ontwikkeling

De blauwe glazenmaker plant zich hierin ook met zekerheid voort. Een exemplaar was uitgeslopen, maar de vleugels wilden zich niet volledig ontvouwen waardoor wegvliegen onmogelijk was. Ik heb er wat foto's van genomen en de libel onder een warmtelamp gezet. Uiteindelijk heb ik het dier bij de vijver weer teruggezet. Van de platbuik heb ik een enkele keer een wijfje aangetroffen, rustend op de vegetatie van de vijver. Oeverlibellen laten zich vaker zien, met name wijfjes, hoewel een prachtig blauw gekleurd mannetje de tuinstoel als zitplaats verkoos.

Heidelibellen laten zich vooral in juli en augustus zien bij warm weer. Ze lijken niet echt een binding met de vijver te hebben en vertonen zich op allerlei plaatsen, waaronder het balkon.

De meest bekende soorten hebben zich inmiddels wel bij de vijver vertoond. Ik ben benieuwd of er zich nog nieuw soorten zullen aandienen naarmate de ontwikkeling van deze vijver voortschrijdt.

Winfried van Meerdendonk

Fig. 25 Vuurjuffer (Pyrrhosoma nymphula)

Winfried van Meerdendonk

Fig. 26 Blauwe glazenmaker (Aeshna cyanea)

Winfried van Meerdendonk

Fig. 27 Variabele waterjuffer (Coenagrion pulchellum)

Soorten

Vuurjuffer (*Pyrrhosoma nymphula*)

Grote roodoogjuffer (*Erythromma najas*)

Lantaarntje (*Ischnura elegans*)

Azuurjuffer (*Coenagrion puella*)

Variabele waterjuffer (*Coenagrion pulchellum*)

Houtpantserjuffer (*Lestes viridis*)

Blauwe glazenmaker (*Aeshna cyanea*)

Bruinrode heidelibel (*Sympetrum striolatum*)

Gewone oeverlibel (*Othetrum cancellatum*)

Platbuik (*Libellula depressa*)

Paardenbijter (*Aeshna mixta*)

De vetgedrukte soorten hebben zich met zekerheid voortgeplant in de tuinvijver.

20. Een klein slakje in het Westerpark

Arno van Berge Henegouwen

Wanneer ik in Zoetermeer iets vindt dat ik niet elke dag tegenkom is het heerlijk spitten in de indexen op de knnv-kwartaalbladen. Met veel dank aan de trouwe samenstellers. Vandaag op de eerste lentedag vond ik in het Westerpark een vogelschedel. Bij levende vogels weet je vrijwel altijd direct waar je zoeken moet, maar een losse schedel moet ik altijd meenemen en determineren. Behalve als het een knobbelzwaan is natuurlijk. Thuis kwam ik erachter, dat het geen kraaiachtige kon zijn, maar wel een houtduif. Ik bewaar zoiets in het museum voor het geval er ooit eens iemand met een trekduivenschedel..... langs komt zodat ik deze kan vergelijken en op naam kan brengen.

Thuis rolde uit het achterhoofds gat een klein wit dingetje. Ik dacht eerst aan een gehoorbeentje, maar zag al snel dat het een slakje was. Hoewel geen slakkenman wilde ik toch wel weten van welke soort. Tot mijn verbazing bleek het een soort te zijn die niet in de index op de kwartaalbladen voorkomt. Laten we maar zeggen nieuw voor Zoetermeer. Ik kan mij niet herinneren deze soort ooit hier gezien te hebben. Voor mijzelf een leuke vondst. Ik dacht, dat de determinatie wel heel moeilijk zou zijn zoals gewoonlijk bij zulke kleine dingen. Maar dat viel mee. Het slakje, met een breedte van nauwelijks 2,2 mm en een hoogte van nog niet de helft daarvan, heb ik bekeken onder het binoculair microscoop. Daar vielen de vele scherpe en hoge ribjes op. De mondrand die wittig verdikt en omgeslagen is hielpen verder bij de determinatie.

Het slakje was leeg. Toch mogen we aannemen, dat de soort in het Westerpark leeft. De schelp zat immers in een aardkluitje in de schedel. In ons land is deze soort, *Vallonia costata*, wijd verspreid op zandgronden. Zie daarvoor de verspreidingskaart van Anemoon. Ik kon aanvankelijk geen Nederlandse naam vinden voor deze soort en dus noemde ik het slakje op grond van de kenmerken gemakshalve geribd trompetslakje. Dat leek mij op zijn plaats. Onze redacteur vond wel een "officiële" Nederlandse naam: geribde jachthorenslak. Daar zat ik dus niet ver naast. Zonder gericht gezocht te hebben, dit was een bijvangst, blijft onze stad een plek waar nog veel te ontdekken is.

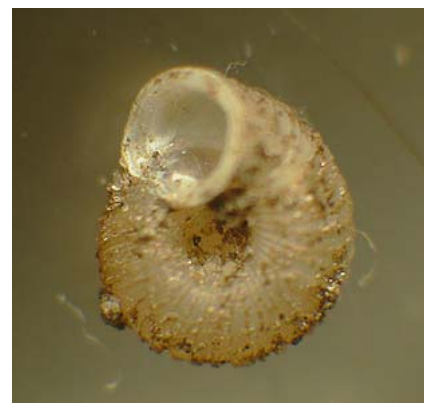
Bron: Anemoon

Fig. 28 Verspreiding van de geribde jachthorenslak, *Vallonia cristata* met de nieuwe vindplaats aangegeven.

Arno van Berge Henegouwen

Fig. 29 Geribde jachthorenslak, *Vallonia costata*, bovenaanzicht; Zoetermeer Westerpark 21 maart 2007

Arno van Berge Henegouwen

Fig. 30 Idem, onderaanzicht

21. De heesterslak

Slakken en schelpen in Zoetermeer en omstreken:

Lodewijk van Duuren

Inleiding

De heesterslak (*Arianta arbustorum*) is een in Nederland weid verspreide maar niet overal algemene soort, die ook in Zoetermeer voorkomt.

Verspreiding

Zoals het kaartje (Fig. 32) laat zien komt de heesterslak vooral voor in de duinen, het rivierengebied en de laagveen- en zeeklei-gronden. Op de hogere zandgronden en Zuid-Limburg komen wat minder “stippen” voor. Het is een West- en Midden-Europese soort, die in het uiterste westen en zuiden zeldzaam wordt (Kerney). In Zoetermeer heb ik de soort maar op twee plaatsten gevonden, op het braakliggende terrein naast het woonhart (nu een grote parkeerplaats) en in het Balijbos.

Fig. 31 De heesterslak (*Arianta arbustorum*)

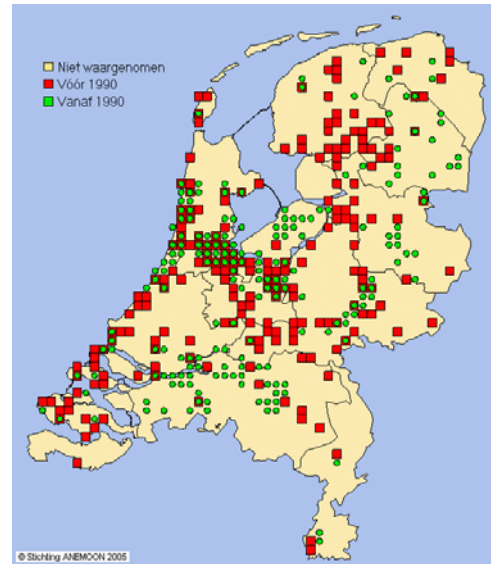

Fig. 32 Verspreiding

Oecologie

De soort leeft op uiteenlopende vrij droge tot zeer vochtige plaatsen (Gittenberger), zoals graslanden, kruidachtige vegetaties, bossen, bosranden, heggen en houtwallen. Daarbij gaat de voorkeur uit naar vochtige standplaatsen. In de Alpen komt ze tot een hoogte van 2700 meter voor.

Naamgeving

Herodotus vertelt over Ariantas de koning van de Scythen het volgende verhaal. “In Exampeus in Scythia staat een bronzen vaas met een inhoud van 600 amfora’s en een dikte van 6 vingers. Deze vaas was gemaakt uit bronzen pijlpunten. Een van de koningen van de Scythen, genaamd Ariantas, wilde weten hoeveel Scythen er waren en liet daarom het bevel uitgaan dat iedere Scyth een (bronzen) pijlpunt moest brengen en die dat niet deden werden ter dood gebracht. Een enorme hoeveelheid pijlpunten werden ingeleverd en de koning besloot er een bronzen vaas van te maken en koos Exampeus als zijn plaats. Dit is wat ik hoorde over de omvang van de Scytische bevolking.” Dit moet zich voor ca. 495 voor Chr. hebben afgespeeld. De Scythen waren een nomadisch volk uit Zuid-Rusland welke geducht waren als boogschutter te paard.

De naam van het genus *Arianta* zou afgeleid zijn van de naam van bovenstaande koning. Soorten van het genus *Arianta* hebben redelijk grote huisjes maar een vergelijking met een bronzen vaas met een inhoud van 600 amfora’s is wel ver gezocht.

De “soortnaam” *arbustorum* betekent van heesters of boomgaarden. Ook Duitse, Baum- of Waldschnirkelschnecke, Engelse tree snail, orchard snail en copse snail (copse = hakhout of kreupelhout), Deense kratsnegl (krat = kreupelhout) en Nederlandse namen, boomslak of heesterslak hebben betrekking op het soort begroeiing waar de soort voorkomt. De naam Schnirkelschnecke, in het dialect Schnörkelschnecke, is de naam voor alle vertegenwoordigers van de familie Helicidae, waartoe ook *Arianta* behoort.

Het gevlekte uiterlijk van de schelp is een opvallend kenmerk dat tot uitdrukking komt in de namen Gevlekte heesterslak (Fig. 31) en Geflechte Schnirkelschnecke.

Bronnen

E. Gittenberger, W. Backhuys en Th.E.J. Ripken (1984) De landslakken van Nederland. KNNV uitgeverij.
M.P. Kerney en R.A.D. Cameron (1980) Elseviers slakkengids. Elsevier.

BUITEN DE VERENIGING

22. Gemeentelijke databank

flora en fauna bij stadsgewest Haaglanden

Johan Vos

Na jaren van overleg en onderzoek lijkt er nu eindelijk schot te komen in deze door iedereen noodzakelijk geachte voorziening. Al in 2002 was de gemeente Zoetermeer voornemens om deze databank te realiseren maar moest daar uiteindelijk, om allerlei technische en financiële redenen toch nog vanaf zien. Nadat de 9 haaglandengemeenten begin vorig jaar de handen ineen sloegen ziet het er naar uit dat dit jaar daadwerkelijk gestart kan worden met het invoeren van onze gegevens. Het stadsgewest zal de voorziening huisvesten en de financiering via de deelnemende gemeenten regelen. Het ministerie van LNV heeft dit initiatief inmiddels uitgeroepen tot pilotproject van een nieuwe, nationaal te raadplegen databank flora en fauna (NDFP). Om dit tot stand te brengen heeft het ministerie 25 miljoen Euro ter beschikking gesteld en werkt ze nauw samen met de VOFF (vereniging onderzoek flora en fauna) die de belangen van alle PGO's (particulier gegevensverzamelende organisaties) vertegenwoordigt. In het kader van de pilot is afgesproken dat de haaglandengemeenten de beschikking krijgen over alle bij de PGO's aanwezige gegevens van het Haaglandengebied. Daarnaast gaan de Haaglandengemeenten de gegevens die zij op hun eigen kosten hebben laten verzamelen zelf in de databank invoeren. Uiteraard zullen er harde afspraken komen over hoe de opgeslagen gegevens van de beschermde flora en fauna het best beveiligd kunnen worden. Wij houden u op de hoogte.

23. Telmee

Taeke de Jong

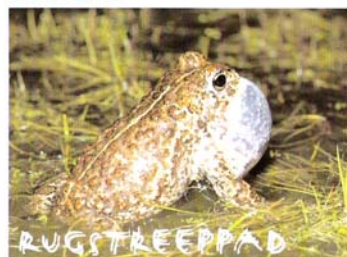
De Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) werken samen in de Vereniging Onderzoek Flora en Fauna (VOFF, www.voff.nl), waarvan we een folder ontvingen met de uitnodiging in april, mei en juni uit te kijken naar parapluutjesmos, rugstreepadden en weidebeekjuffer (zie Fig. 33).

april

Parapluutjesmos is een levermos dat groene plakaten vormt. In april ontstaan op de groene plakaten een soort parapluutjes (zie foto) waaruit een aantal maanden later de sporen vrijkomen. De lage, bleekgroene zijn de mannetjes; de hogere, donkergroene de vrouwtjes.

mei

De rugstreepaad heeft midden op de rug een smalle gele lengtestreep. De mannetjes kun je in voorjaarsnachten in het begin van de nacht luid horen roepen, of eigenlijk ratelen. Voor het produceren van die ver dragende roep gebruiken ze hun kwaakblaas, die blauw tot paars gekleurd is.

Juni

Met zijn fel metaalblauwe kleur en de bijna zwarte vleugelvlekken is het mannetje van de weidebeekjuffer een opvallende verschijning. Vanaf juni kun je ze met soms wel tientallen boven het water zien rondvliegen. Het is een van de weinige libellensoorten waarvan de mannetjes baltsvluchten uitvoeren om het vrouwtje te imponeren.

Fig. 33 Telmee soorten voor de komende maanden www.telmee.nl

Deze actie wordt ondersteund door WILDzoekers (www.wildzoekers.nl), de natuurkalender (www.natuurkalender.nl) en Grasduinen (www.grasduinen.nl). Verder zijn bij de VOFF aangesloten: SOVON (www.sovon.nl), Zoogdierverseniging VZZ (www.vzz.nl en www.vleermuis.net), De Vlinderstichting (www.vlinderstichting.nl), Bryologische en Lichenologische Werkgroep (www.blwg.nl), RAVON (www.ravon.nl), KNNV (www.knnv.nl), FLORON (www.floron.nl), stichting european invertebrate survey EIS (www.naturalis.nl/eis), Stichting Analyse, educatie en marien oecologisch onderzoek Anemoon

(www.anemoon.org), Nederlandse Mycologische Vereniging NMV (www.mycologen.nl), Stichting Tinea (www.tinea.nl) en de Nederlandse Entomologische Vereniging NEV (www.nev.nl).

24. Landelijke vlinder- en libellendag

24 maart 2007 in de Reehorst

Johan Vos

Waarnemen en digitaal je gegevens doorgeven lijkt de toekomst te hebben. Ook op deze landelijke vlinderdag stond dit onderwerp centraal. Vorig jaar was een gedenkwaardig jaar voor de vlinderstichting. De lang verwachte nieuwe vlinderatlas kwam uit, evenals een zeer goed ontvangen nieuwe nachtvlinderdids. De rode lijst dagvlinders is daarentegen nog steeds niet officieel gepubliceerd in de staatscourant maar voor de "inhaalslag" is extra geld beschikbaar. De grote theaterzaal van de Reehorst met zo'n 450 zitplaatsen was helemaal gevuld en de vlinderstichting overweegt volgend jaar op 8 maart 2008 bij de 25-ste aflevering van deze dag uit te wijken naar een grotere zaal.

De eerste spreker ging uitgebreid in op de rouwmantelinvasies van 1996 en 2006. De voorlaatste invasie was 4 keer zo groot als die van 2006, die pas de eerste helft van augustus goed op gang kwam. Vanuit het noorden (Noorwegen) trok een deel van de daar aanwezige populatie op een aanhoudende noordelijke wind via de Noordzee naar het zuiden. Een gedeelte van de vlinders kwam in Nederland en een ander deel in oost-Engeland terecht. De meeste Nederlandse waarnemingen zijn dan ook afkomstig van de kustprovincies. Dit jaar zijn al veel overwinterraars gezien. Ook nu weer was de vraag wie de eerste rups van de rouwmantel ontdekt?

De volgende bijdrage bracht de bijzondere status van de Sint Pietersberg in ons land weer eens duidelijk voor het voetlicht. Guido Smeets en Robert Ketelaar deden verslag van een monitoringsonderzoek dat gemiddeld zo'n 150 werkdagen/jaar in beslag neemt. Aan de koninginnenpages, het groeiend aantal boswitjes, de veldparelmoervlinder (sinds 2004), het klaverblauwtje valt af te meten dat het tien jaar durende herstelbeheer zijn vruchten afwerpt. Een hartenwens van de onderzoekers is om het beheer grensoverschrijdend te regelen om op die manier de leefgebieden van de verschillende vlindersoorten te vergroten waardoor de populaties meer levensvatbaar worden.

Zoals gebruikelijk werd ook dit jaar weer de "gouden vlinder" uitgereikt aan een aantal mensen dat zich het afgelopen jaar bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt op vlindergebied. Daarna volgde een film van Annette van Berkel over nachtvlinders. Prachtige opnamen van een doorsnee van de gigantische vormenrijkdom van deze interessante groep en een opsomming van allerlei technieken om ze op te sporen en voor de lens te krijgen. De nachtvlindernacht 2007 is op 7 september a.s.

De volgende bijdrage ging in op wat je allemaal met nachtvlinderwaarnemingen kan. De werkgroep Vlinderfaunistiek heeft een gegevensbestand "Noctua" met 1,5 miljoen waarnemingen opgebouwd dat een periode van 1850 tot 2007 omvat met 2571 soorten. Soorten die vrij plotseling kunnen verschijnen (bv. het kastanjemineermotje) en veel opzien baren, maar ook soorten die vrijwel onopgemerkt uit ons land verdwijnen. Van dat laatste is de ringelrups een voorbeeld die na 1980 uit de randstad is verdwenen. Aan het volgend onderwerp kan je zien dat de samenwerking tussen de PGO's binnen de VOFF (vereniging onderzoek flora en fauna) zijn vruchten begint af te werpen. Via de invoerdatbank "Landkaartje" van de Vlinderstichting kan je ook vogels, mossen en amfibieën opgeven. Een ander voorbeeld is de inmiddels algemeen bekende site: Waarneming.nl waar je al jaren terecht kan met al je waarnemingen. Ook in de nieuwe NDFF (nationale databank flora en fauna) die momenteel in opdracht van LNV wordt ontwikkeld kan alles ingevoerd worden en zijn er allerlei nieuwe mogelijkheden ontwikkeld om van alles met elkaar in verband te brengen. Een andere trend is het mobiel waarnemen. Met een PDA-handcomputer (Personal digital assistant) met GPS het veld in. Thuis op je computer aansluiten en alles kan zo het internet op. Op www.waarneming.nl staat een testversie.

Na de pauze kregen we weer een film van Annette van Berkel, dit keer over het leven van de echte libellen. Op deze wijze verfilmd komt het leven van glassnijder, platbuik, paardenbijter, viervlek e.d. wel erg dichtbij. Vervolgens ging Vincent Kalkman (kalkman@naturalis.nl) in op het werken aan een toekomstige Europese libellenatlas. Van veel landen zijn nog nauwelijks gegevens verzameld, andere landen zoals Griekenland en Bulgarije zijn redelijk onderzocht. Het met elkaar in verband brengen van gegevens levert heel veel

extra informatie op. Een start is gemaakt maar er is nog veel werk te doen. Deze zomer komt er in Roemenië een kamp voor libellenkenners uit vele landen. Vincent adviseerde ons allen om een vakantie te plannen naar een slecht onderzocht land en de waargenomen libellen door te geven.

Net als andere jaren had de Vlinderstichting ook dit jaar weer een weekendquiz samengesteld waarvan het blijkbaar de bedoeling is dat zo weinig mogelijk aanwezigen de 12 dia's herkennen. Zelf had ik er twee goed en wie moest met 11 goede antwoorden een van twee beschikbare prijzen in ontvangst komen nemen? Jawel "onze eigen" Els Prins. Els, van harte. We zijn trots op je!

Daarna weer een prachtige film die ons dit keer mee nam naar de Var in de Provence in Frankrijk. De film liet prachtig zien wat de invloed is van fysieke barrières in het landschap op het in stand houden van soorten. In dat gebied komen zowel de zuidelijke pijpbloemvlinder als de spaanse pijpbloemvlinder voor, aan weerszijden van een bosgebied. De beide soorten zijn gemakkelijk van elkaar te onderscheiden. Nadat het bos is afgebrand en de waardplanten naar elkaar konden toeschuiven kon een paring tussen exemplaren van beide (klaarblijkelijk) nauw verwante soorten worden geregistreerd. Of het resultaat van deze paring ook daadwerkelijk tot voortplanting heeft geleid is niet bekend.

Tot slot vertelde Hans van Dyck over het onderzoek naar het voorkomen van het klaverblauwtje in Belgisch Limburg vlakbij de Sint Pieterberg. Leuk te horen dat Belgische universiteiten nog wel geld besteden aan wetenschappelijk landschapsoecologisch onderzoek. Het klaverblauwtje is een zeer zeldzame vlindersoort die als waardplant de rode klaver heeft. De knoppen van deze algemene plantensoort zijn echter maar korte tijd geschikt om de eitjes op af te zetten. Zoals de spreker prachtig verwoordde "het venster gaat maar even open". Ook (weg)mieren spelen een rol bij de verspreiding van de eitjes van dit blauwtje maar welke is nog niet precies uitgezocht. Het onderzoek heeft aangetoond dat het hier gaat om een vrij grote, stevige bronpopulatie en een aantal satellietpopulaties dat wel zeer gevoelig is voor uitsterven.

Het was weer een drukke en gevarieerde dag die mij definitief uit mijn winterslaap deed ontwaken. Het voorjaar kan beginnen.

25. Ontvangen van andere verenigingen

Taeke de Jong

Onze secretariaat ontvangt geregeld kwartaalbladen van de Stichting Bomen Over Leven (zie Fig. 34), KNNV afdeling Delft (zie Fig. 35) en nu ook van de KNNV afdeling Bollenstreek (zie Fig. 36).

Fig. 34 Stichting Bomen Over Leven www.bomenoverleven.nl

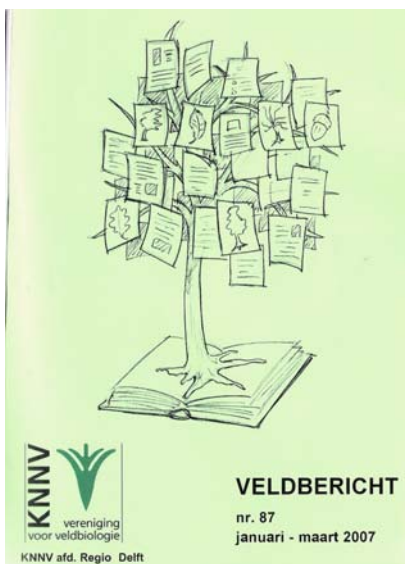

Fig. 35 KNNV Delft www.knnv.nl/afd.RegioDelft

Fig. 36 KNNV de Bollenstreek www.knnv.nl/bollenstreek

Afgelopen kwartaal ontvingen we ook bericht van bSR (zie Fig. 37) en Tinea (zie Fig. 38 en Fig. 39).

Fig. 37 bureau Stadsnatuur Rotterdam, een ecologisch adviesbureau verbonden aan het Natuurhistorisch Museum Rotterdam, www.bureaustadsnatuur.nl

TINEA

Nederland

Faunistische mededelingen over Nederlandse microlepidoptera en mededelingen van de stichting Tinea.

Onregelmatig verschijnend periodiek van de stichting Tinea.

ISSN 1569-4402

Jaargang 1, nummer 5-8 (december 2006)

Fig. 38 Tinea, nieuw tijdschrift van een 20 jaar oude vereniging voor onderzoek naar kleine vlinders naast de Vlinderstichting die zich op dagvlinders richt.

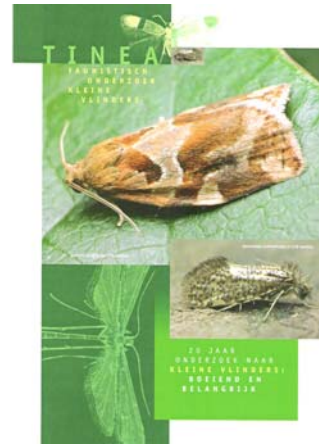

Fig. 39 Tinea folder over het faunistisch onderzoek kleine vlinders met een gegevensbestand van meer dan 500 000 records www.tinea.nl

De Zuid-Hollandse Milieufederatie heet nu Milieufederatie Zuid-Holland. Hoewel ons bestuur vorig jaar besloten heeft niet afzonderlijk lid te worden omdat een aantal leden al lid is, krijgen we toch regelmatig uitnodigingen en berichten.

26. Nieuw standaardwerk inheemse bomen en struiken

Johan Vos

Eindelijk bestaat er dan een overzichtelijk werk met alle autochtone bomen en struiken uit onze streek. Dit overzicht is het resultaat van 15 jaar onderzoek in Nederland en België. Onder de eindredactie van Bert Maes werkten 7 auteurs mee aan dit standaardwerk. Het gaat uitgebreid in op de herkenning, verspreiding, geschiedenis en gebruik van zo'n 44 soorten of soortgroepen.

Het besluit van de VN dat de achteruitgang van de biodiversiteit in 2010 gestopt moet zijn, blijkt voor veel landen een grote opgave. In Nederland en Vlaanderen is een van de initiatieven op dit punt het inzetten op het behoud van inheemse bomen en struiken. Om dat mogelijk te maken moet je weten wat er (nog) is. Dit boek geeft daarvan een overzicht en bouwt voort op eerdere initiatieven. Al in 1991 is in Nederland gestart met het in kaart brengen van het nog aanwezige autochtone genenmateriaal van inheemse bomen en struiken. In 2006 is Vlaanderen gebiedsdekkend geïnventariseerd. Dit alles heeft de kennis over de verspreiding en zeldzaamheid van de inheemse bomen en struiken enorm doen toenemen. Een groot aantal soorten wordt ernstig bedreigd maar ook nieuwe soorten (rozen en meidoorns) zijn ontdekt. Vooral genetisch onderzoek op DNA-niveau, historisch en archeologisch onderzoek hebben een belangrijke bijdrage geleverd om de puzzel van de autochtone bomen en struiken te ontwarren. Gelukkig zijn steeds meer instanties ook daadwerkelijk bereid om autochtoon plantmateriaal aan te planten. Voor iedereen die zelf een bijdrage wil leveren aan het in standhouden van de genetische diversiteit (op lokaal niveau) is dit boek een waardevolle inspiratiebron. Tevens bevat het een uitgebreid overzicht van alle houtige gewassen en hun status (inheems, uitheems, gekweekt e.d.), een verklarende woordenlijst en een zeer uitgebreid literatuuroverzicht.

Van harte aanbevolen. Een uitgave van Uitgeverij Boom

Fig. 40 Bert Maes [red.] (2006) *Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen* (Amsterdam) Boom

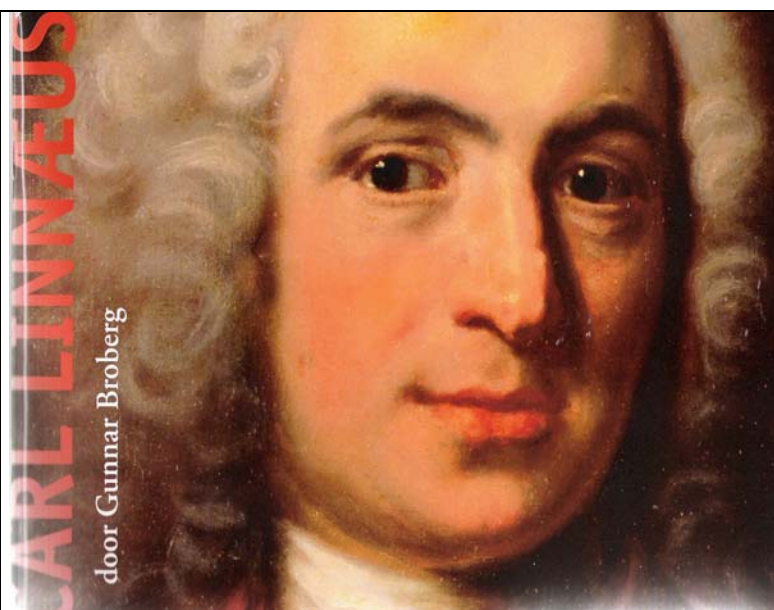

Fig. 41 Broberg (2006) *Carl Linnaeus* (Stockholm) Svenska institutet

27. Linnaeusjaar

Taeke de Jong

Annelies Römer, bureausecretaris van de landelijke KNNV stuurde ons een exemplaar van de boekjes over Linnaeus die zij van de Zweedse ambassade had gekregen. Die boekjes zullen ook te koop zijn bij diverse musea en horti die een activiteit ontplooiën in het kader van het Linnaeusjaar in 2007. Zij schreef ons het volgende.

‘Het is 300 jaar geleden dat Carolus Linnaeus werd geboren. In Zweden is hij een van de bekendste wetenschappers en in 2007 wordt er dan ook heel breed aandacht aan besteed. Ook in Nederland wordt het nodige georganiseerd. Een programmaoverzicht van deze activiteiten is te vinden op www.linnaeus2007.nl of op www.linnaeus2007.se (Engels of Zweeds). Er is ook nog een site van Harderwijk: www.linnaeusjaarharderwijk.nl.

Het zou erg leuk zijn als afdelingen in de buurt van een van de evenementen in contact treden met de organisatie daarvan om bijvoorbeeld een excursie te begeleiden. De organisaties weten van het bestaan van de KNNV, dus het kan ook zijn dat jullie gevraagd worden.

We gebruiken nog dagelijks het systeem dat Linnaeus ontwierp, een goede reden om eens stil te staan bij zijn leven en werk. Als jullie iemand in de afdeling hebben die een leuke lezing kan geven over de man of zijn systeem, laat dat graag horen aan het KNNV bureau.

Ik zal jullie in de loop van 2007 op de hoogte houden van de verschillende activiteiten die in Nederland plaats zullen vinden. Intussen wens ik jullie veel leesplezier met het boekje en dit biedt mogelijk ook een bron voor een stukje in jullie afdelingsblad. Ik kan digitaal een paar illustraties leveren als dat nodig is.’

28. Landscape ecology in the Dutch context

nature, town and infrastructure

Taeke de Jong

Samen met Jos Dekker van de Universiteit Utrecht en Roel Posthoorn van Natuurmonumenten stel ik op het kamertje in Zoetermeer waar ik met Johan Vos ook dit Kwartaalblad maak, onder auspiciën van de Werkgemeenschap Landschapsecologisch Onderzoek (WLO, <http://www.landschap.nl/>) een dik boek samen dat in juli 2007 bij de KNNV-uitgeverij moet verschijnen. Zoals het er nu uitziet zal de inhoud de volgende hoofdstukken bevatten:

- 1 Introduction (de Smidt, Chairman WLO)
- 2 Heritage interests as a context of landscape ecology (Zande)

NATURE

- 3 Landscape ecology and the NEN in The Netherlands (Barendregt, Dekker)
- 4 The NEN in practice (Glastra)
- 5 Optimising the Dutch NEN (Reijnen, Hinsberg, Lammers, Sanders, Loonen)
- 6 Biodiversity and the Dutch NEN (Schouten)
- 7 Landscape in the Dutch 'Ecological Main Structure' (Renes)
- 8 Natura 2000 targets document (Pelk)
- 9 Ecological networks across Europe (Jongman and Veen)
- 10 Hydro-ecology (Wassen)
- 11 Habitat scale and quality of foraging area (Van Eerden)
- 12 Connecting is easy, separating is difficult (de Jong)

TOWN

- 13 Urban ecology, an exploration (Dekker)
- 14 The urban district, a biogeographical acquisition (Denters)
- 15 Public health (Berg)
- 16 Driving forces in urban ecology (van Zoest)
- 17 From green belt to green structure (Tjallingii)
- 18 What could a landscape architect do with urban ecology? (Wardenaar)
- 19 Water city design in waterland (Hooimeijer)
- 20 Urban ecology, scale and structure (de Jong)

INFRASTRUCTURE

- 21 Infranature (Tjallingii)
- 22 Road crossing connections (Bohemen, Bekker)
- 23 Banks and roadside verges (Bohemen, Keizer)
- 24 Recreation and accessibility (Bakker)
- 25 Dry and wet networks (de Jong)
- 26 Civil engineering of a wet land (de Bruin, de Jong)
- 27 Ecology and landscape architecture (Toorn)
- 28 The task of regional design (Schrijnen)

LANDSCAPE ECOLOGY, TOWN AND INFRASTRUCTURE

- 29 The task of landscape ecology (group of landscape ecologists, De Smidt)
- List of figures
References
Key words

Het moet beschikbaar zijn op de IALE-conferentie in Wageningen (<http://www.landscape-ecology.org/>), waar zo'n 800 landschapsecologen uit de hele wereld elkaar zullen ontmoeten. Ik hoop natuurlijk dat er bij mijn eigen KNNV-afdeling ook belangstelling voor is. Het boek zal meer dan 500 pagina's, 350 afbeeldingen, 850 bronvermeldingen en 4700 trefwoorden tellen. Natuurlijk verwijs ik hierin naar ons Kwartaalblad en bedank Johan Vos voor zijn bijdragen aan een van de hoofdstukken.

29. Noordnatuurnieuws, voorjaar 2007

Marianne

Alle vogels die deze winter aanschoven aan het banket dat wij voor ze hadden aangericht, zijn vastgelegd op een staatsieportret. Een camera met een toeter van een teelens, zo een die je als bijzettafel zou kunnen gebruiken, heeft ze vereeuwigd. De vogelfotograaf heeft er vele ijzig koude uren voor zitten kleumen in een schuiltentje dat in de tochtigste en guurste hoek van de tuin stond opgesteld. Want tja, alleen daar had je goed zicht op de plek waar actie was te verwachten. De ware natuurliefhebber heeft dat er dus voor over. "Jongens toch", zeiden wij betuttelend, "je krijgt nog reuma!?" "Ach", zei hij, "m'n rug en m'n nek zijn toch al versleten, maakt het uit. Dit doe ik graag en dat laat ik me niet afpakken". Diep, diep ontzag hebben wij daarvoor en graag hadden wij hem daar in dat kille tentje vertroeteld met soep en warme spijzen. Maar dat mocht niet. Want het zal je toch niet gebeuren dat je als natuurvorser net dat ene

opzienbarende exemplaar voor de lens hebt en dat dan moeders de hoek om komt schommelen met soep... en het beest wegjaagt!

Hoe raakte deze meneer, André Eijkenaar heet hij, verzeild op ons erf? Wij kenden hem al van de keer dat hij namens Landschapsbeheer een van onze dikke eiken kwam inspecteren. Deze winter kwam hij weer langs om de werkzaamheden te bespreken die Landschapsbeheer in de haag en de houtsingel achter ging uitvoeren. Aan de koffie in de tuinkamer kon hij zijn ogen niet afhouden van het gefladder rond de voerpotjes in de tuin. En dus lieten we kiekjes zien van onze sperwer. Die was deze winter vaste gast bij de voedertafel; haast elke dag kwam hij een vogeltje wegsnaaien en hij had zelfs de brutaliteit om in het kippenhok een merel te gaan zitten plukken. Die kiekjes, door het raam genomen met een amateur-toestelletje, waren ietwat wazig. André, als vogelaar en natuurfotograaf, besloot dus onmiddellijk om dat over te doen met een échte camera. De kans om een sperwer van dichtbij te fotograferen kon hij niet laten lopen. Dus nam hij de vrijdag daarop vrij van zijn baas en installeerde zich met een groengevlekt tentje tegen de tuinkamermuur, daar waar de winterwind zo lekker guur langs gierde. Wij durfden die dag niet zoals gewoonlijk door de tuin te drementelen, we waagden ons uit angst de fotosessie te verstoren niet eens bij het raam. Kortom, we gedroegen ons hoogst verdacht en alle vogeltjes werden daar knap achterdochtig van.

We vreesden al dat deze dag André niets zou opleveren dan bevroren tenen, maar in de namiddag zag ik ineens, vanuit het keukenraam, een onbekende blauwgrijze sperwer opvliegen van het voerhuis. En even later verrees André uit zijn schuilplaats. Tot op het bot verkleumd. We begroetten hem opgewonden: "Zag je 'm? Heb je 'm? Dit was een nieuwe! Wat een mooie hè?" Maar André had die hele blauwe sperwer niet opgemerkt. Nee, hij had alleen zonet een bruingestreepte gezien, een jong mannetje, onze vaste mee-eter, maar die was zo geschrokken van de schuiltent die zijn vaste vliegroute blokkeerde dat hij meteen rechtsomkeert gemaakt had. Waarop André de fotosessie maar had afgebroken. Die andere blauwe vogel was hem totaal ontgaan; op dat moment had hij al zijn aandacht bij een winterkoninkje. We besloten dat de schuiltent zou blijven staan zodat de vogels eraan konden wennen, want André wilde het zo snel mogelijk opnieuw proberen. Hij had die namiddag echter z'n hielen nog niet gelicht, of de blauwe landde weer op het voerhuis en deed uitgebreid de ronde door de tuin. Onmiddellijk brachten wij ons eigen cameraatje in stelling...maar toen was natuurlijk de batterij leeg. Niettemin mailde André nog diezelfde avond de eerste vogelportretten en die waren adembenemend. Voor het eerst gezien hoeveel tinten chocoladebruin er in een ringmus zitten. En dat pa merel een snor heeft!

De dinsdag daarop probeerde hij het weer. Wij waren die dag weg en troffen 's avonds in ons digitale postbakje nieuwe vogelportretten. Foto's op groot formaat verschijnen daarin in een klein venstertje dat maar een fragment van de afbeelding laat zien. En in zo'n venstertje, door een opgelichte tipje van de sluier, keek ons een paar venijnig gele ogen aan. Zou het..? Jazeker. De sperwer! André schreef erbij dat hij zich die middag nog amper geïnstalleerd had toen het dier verscheen. Hij had niet eens de tijd gehad zijn camera in te stellen, had op goed geluk geknipt. Maar: ....indrukwekkende plaatjes van onze vaste gast, een jonge bruin gestreepte sperwerman.

De volgende vrijdag deed André een nieuwe poging. Het werd weer een middag afzien in de snijdende kou. Maar het lijden werd beloond. Rond half vier kwam de sperwer poseren, ging uitgebreid op de voerplek zijn veren zitten poetsen, werd in veelvoud fotografisch vastgelegd. André kwam stralend tevoorschijn uit zijn schuilplaats; "Hier staat een gelukkig mens", verklaarde hij. Maar ook gelukkige mensen willen altijd meer. Hij had zijn zinnen gezet op een foto van de sperwer met prooi. Daarvoor heeft hij nog vele middagen in kou en regen zitten wachten. Het is niet meer gelukt. Misschien waren alle luie en slome vogeltjes inmiddels opgegeten; de sperwer kreeg niets meer te pakken maar kwam beleefdheidshalve altijd nog wel even naar de schuiltent kijken. Toen André uiteindelijk zijn tentje inpakte, verdween ook de sperwer voorgoed uit beeld.

André Eijkenaar

Fig. 42 Sperwer

30. Natuur- en milieuagenda Zoetermeer

 <p style="font-size: small;">gemeente Zoetermeer</p>		 <p style="font-size: small;">Natuurlijk Zoetermeer www.zoetermeer.nl/natuur&milieu</p>
---	--	---

Datum	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Ma/wo en vrijdag	10.30 - 14.30	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832

Datum	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Zon- & maandag 8 en 9 april	14.00 - 16.00	Paasactiviteiten voor kinderen Paashaas, paasmandjes maken en paaseieren zoeken	Stadsboerderij Het Buitenbeest		Buitenbeest 3520624
maandag 9 april	11.00 - 16.00	Paasactiv: paashaas, eieren zoeken en schilderen. Paaspeurtocht in speelbos. Demo Nordic Walking en wandeltocht in Balijbos	Stadsboerderij De Balijhoeve	Nordic Walking aanmelden bij Herwijnen Dump Dorpsstraat	De Balijhoeve 3620832
donderdag 12 april	20.00	Martin Melchers presentatie natuur in de stad	Wijkcentrum Meerzicht	Iedereen van harte welkom! Maar de ruimte is beperkt!	
Zaterdag 14 april	10.00	Workshop bloemschikken (aanmelden bij tel 3611662)	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29	€ 25,50	Groei en Bloei 3411306
Zaterdag 14 april	10.00 - 16.00	Nationale compostdag Info en compost ophalen	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zondag 15 april	14.00	Gezinswandeling weidevogels	Restaurant A-zicht		IVN 3423661
Dinsdag 17 april	18.30 - 20.30	Zaadverkoop op wijktuin Zegwaartseweg	Wijktuin ZW	ja	NME 3469534
Woensdag 18 april	9.00	Langere wandeling Voorschoten - Den Haag			IVN 3511293
zaterdag 21 april	10.00	Workshop Hanging Basket (aanmelden bij tel 3611662)	Gemeentekwekerij Industrieweg	€ 18,50	Groei en Bloei Secr 3411306
Zondag 22 april	13.00 - 14.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtuingroep 3416896/3413473

Ma/wo en vrijdag	10.30 - 14.30	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Di t/m do 1 t/m 3 mei	10.00 - 12.30	Dagje Stadsboerderij. Aanmelden! 's morgens; verzorgen van dieren	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 5,00	De Balijhoeve 3620832
Di t/m do 1 t/m 3 mei	13.30 - 16.00	Dagje Stadsboerderij. Aanmelden! 's middags; verzorgen	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 5,00	De Balijhoeve 3620832

Datum	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
		van pony's			
Zaterdag 5 mei	10.00	Workshop bloemschikken (aanmelden bij tel 3611662)	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29	€25,50	Groei en Bloei 3411306
Maandag 7 mei	18.30 - 20.30	Zaad- en plantverkoop op wijktuin Rokkeveen	Wijktuin Rokkeveen	ja	NME 3469534
Donderdag 10 mei	20.00	Vogellezing	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29		Vogelwerkgroep 3163631
Zaterdag 12 mei	10.00 - 12.00	Voorjaarsruilbeurs	Gemeentekwekerij Industrieweg	Gratis	Groei en Bloei 3411306
Zaterdag 12 mei	14.00 - 16.00	Moederdagcadeautjes maken wijktuinen Rokkeveen en Zeg- weg. aanmelden!!	Wijktuin Rokkeveen en Zegwaartseweg	ja	NME 3469534 Aanmelden!
Zat en zondag 12 en 13 mei	10.00 - 17.00	Nationale Kinderboerderijweek end Thema en expositie jonge dieren	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zondag 20 mei	14.00	Pionierplanten in Oosterheem	Ingang Gezondheidscentrum Puttershoekstraat 81		IVN 3423661
Zondag 27 mei		Dag van het Park, activiteiten in het Westerpark, Burg. Hoekstrapark	Zie krantenberichten		NME 3469662
Zondag 27 mei	13.00 en 14.30	Rondleiding in de natuurtuin Ikv Dag van het Park	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtingroep 3416896/3413473

Ma/wo en vrijdag	10.30 - 14.30	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Donderdag 14 juni	20.00	Avondwandeling	't Westpunt in het Westerpark		Vogelwerkgroep 3163631
Zaterdag 16 juni	11.00	Libellenexcursie ivm Nationale Libellenweekend	't Westpunt in het Westerpark		KNNV 3412605
Zaterdag 16 juni	14.00 - 16.00	Vaderdagcadeautjes maken Voorweg Rokkeveen en Zegwaartseweg, aanmelden!!	Wijktuinen ZW, VW Rokkeveen	ja	NME 3469534 aanmelden
Zaterdag 16 juni	14.30 - 16.00	Vaartocht Haagse grachten aanmelden bij tel 3611662		€ 15,50-	Groei en Bloei 3611662
Zondag 17 juni	13.00 - 16.00	Schaapscheerfeest op De Balijhoeve met	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832

Datum	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
		diverse activiteiten			
Zondag 17 juni	14.00 - 16.00	Boerderij-kijkdozen maken	Stadsboerderij Het Buitenbeest		Het Buitenbeest 3520624
Zaterdag 23 juni		Open tuinendag in Zoetermeer en omgeving			Groei en Bloei 3411306
Zondag 24 juni	13.00 - 14.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtuingroep 3416896/3413473
Websites IVN: www.ivnzoetermeer.nl Groei en Bloei: www.zoetermeer.groei.nl			Vogelwerkgroep: www.vwgzoetermeer.nl KNNV: www.knnv.nl/zoetermeer Gem Zoetermeer: www.zoetermeer.nl/natuur&milieu		
Coördinatie: Natuur- en Milieueducatie Zoetermeer. Deze agenda komt 4x per jaar uit. Opgave van excursies voor het derde kwartaal 2007 vóór 15 juni 2007 bij NME-team, telefoon 346 96 62			Internet: www.zoetermeer.nl E-mail: M.J.Kester@zoetermeer.nl E-mail : nmezoetermeer@zoetermeer.nl		

31. Namen

REDACTIE KWARTAALBERICHT

Taeke M. de Jong (3516599)

Johan Vos (023-5280231)

Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer

Email T.M.dejong@tudelft.nl

Inleverdatum julinummer: eind juni 2007.

Geschreven of getypte tekst een maand vóór
deze datum inleveren.

Auteurs

Evelien van den Berg 079-3213445

Hans Bieze (penningm.) 079-3421351

Lodewijk van Duuren 079-3214149

Arno van Berge Henegouwen 079-3211952

Anton Beuker

Adri de Groot

Annet de Jong (voorz.) 079-3422924

Taeke de Jong (secr.) 079-3516599

Sinie de Jonge

Tilly Kester (plv. voorz.) 079-3412605

Marianne Ketting 0599-324586

Winfried van Meerendonk

Simon Post

Fred Reeder 079-3213612

Marcel van der Tol 079-3427474

Johan Vos 023-5280231

Peter van Wely 079-3520414

Kopij of opgave verzenden naar: Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer of T.M.dejong@tudelft.nl

32. Ik wil ook lid worden

van de Natuurgroep Zoetermeer

O > als lid á € 15,00 per jaar

O > als huisgenoot-lid á € 10,00 per jaar

O > als donateur á € 5,00 per jaar

de leden ontvangen dit blad,
donateurs alleen het januarinummer

van de KNNV + afdeling Zoetermeer

O > als lid á € 32,75 per jaar

O > als huisgenootlid á € 11,50 per jaar

deze leden ontvangen dit blad, het landelijke
KNNV-blad Natura, korting op de KNNV-uitgaven
en kunnen deelnemen aan KNNV-natuurkampen.

naam.....

adres.....

postcode.....

telefoon.....

Email.....

.....
handtekening

33. Index

absintalsum	11	De Braak.....	7	houtpantserjuffers.....	19
aeshna cyanea	19	Dekker, Jos.....	26	IALE-conferentie.....	27
aeshna mixta	19	deroceras reticulatum	16	ijsvogel.....	12; 14; 17
ALV(KNNV Zoetermeer)....	4	dodaar.....	15	ischnura elegans	19
Amersfoort	16	dodaars.....	14; 15	IVN.....	3
Amstelveen	7	donkersporig bosviooltje..	11	jacobaea vulgaris.....	10
Anemoon	20; 22	Dordrecht.....	16	jacobskruiskruid.....	10
arianta arbustorum	20	Driemanspolder	18	Jacques P. Thijsepark	7
arnica montana.....	8	drijvend fonteinkruid	18	Jong, Annet de	3
ascocoryne sarcoides.....	13	Dwingelose hei	8	Jong, Taeke de. 4; 8; 22; 24;	26
azuurjuffer.....	19	Dyck, Hans van	24	Jonge, sinie de	12
Backhuys	21	Eijkenaar, André	28	Jonge, Sinie de.....	12
Balij	14	Eindhoven.....	7	Kalkman, Vincent.....	23
Balijbos	21	EIS	22	kastanjemineermotje	23
Bauer, Inge	3	erythromma najas	19	Kerney	21
Baumschnecke	21	exoot.....	11	Ketelaar, Robert	23
Beek, Anja van	3	Flora- en faunawet.....	11	Ketting, Marianne	27
beenbreek.....	7	FLORON.....	22	kikkerbeet	18
Benthuizerplas.....	13; 14; 15	fuut.....	15	klaverblauwtje.....	23; 24
Berg	2	Geertje	14	kleine vuurvliinder.....	19
Berg, Evelien van den	11	gehoorde klaverzuring...	10	kleine watersalamander ..	18
Berge Henegouwen, Arno		gele lis.....	19	klontjestrilzwam	13
van	12; 15; 17; 20	gele trilzwam.....	13; 14	KNNV.....	3; 22
Berkel, Annette van	23	geribd trompetslakje	20	KNNV afdeling Bollenstreek	
Beuker, Anton.....	12	geribde jachthorenslak	20	.....	24
bijenorchis	7	gewone margriet.....	10	KNNV afdeling Delft.....	24
blauwe glazenmaker.....	19	gewone oesterzwam.....	13	Koningen, Hein	7
bokkenorchis	7	gewone oeverlibel.....	19	koninginnenpage	23
Bomen Over Leven.....	24	gewone pad.....	15	Koos Landwehrpark.....	7
boomblauwtje	19	gewone pastinaak.....	10	krabbenscheer.....	19
boomslak	21	gewoon sterrenkroos	14	kratsnegl	21
boswitje.....	23	Gittenberger.....	21	kwikstaart.....	16
brede orchis.....	7	glassnijder	23	Lammers, Jos	7
brede wespenorchis	7	Gore, Al.....	3	Landkaartje(databank)	23
brilduiker	14	goudhaantje.....	15	Landwehr	7
Broerse	7	Grasduinen	22	langbaardgras.....	7
bronmos.....	18	groene bermzegge	11	lantaartje.....	18; 19
bruine kikker	16; 18	groene kikker	18	lestes viridis	19
bruinrode heidelibel	19	groene specht.....	14; 15	leucanthemum vulgare	10
Bruinsma, Johan.....	7	groenknolorchis	7	libellen	19
Bryologische en		Groot, Adri de	12	libellula depressa.....	19
Lichenologische		grote boterbloem	19	limax maximus	15
Werkgroep.....	22	grote keverorchis	7	Linden, Agnes van der	3
bSR.....	24	grote muggenorchis.....	7	Linnaeus, Carolus.....	26
buizerd.....	14	grote roodoogjuffer	19	Linnaeusjaar	26
Buytenpark	13	grote zilverreiger	14	maansverduistering	17
callitriche obtusangula	14	grote zilverreiger	14	Maes, Bert	25
callitriche platycarpa	14	halsbandparkiet	12	Meerendonk, Winfried van	
callitriche spec	14	Hardenberg.....	16	.....	18
Cameron	21	harige ratelaar	11	Meerpolder	14
canadese guldenroede	19	Hazerswoude.....	14	Meerzicht	11
CCFV	7	heesterslak	20; 21	Meerzicht, hoeve	10
coenagrion puella	19	heidelibel	19	Meeslouwerplas.....	13
coenagrion pulchellum....	19	hoeve Meerzicht	10	Melchers, Martin	3
coprinus domesticus.....	13	hondskruid	7	merel.....	28
copse snail.....	21	honingorchis	7	mestkevers	15
crepidotus mollis.....	13	houtduif	20		
		houtpantserjuffer.....	19		

Milieufederatie Zuid-Holland	25	rode lijst(Zoetermeerse broedvogels)	3	veldparelmoervlinder	23
moeraswespenorchis.....	7	<i>roerdomp</i>	12	Vernèdepark	12
myxarium nucleatum	13	Römer, Annelies	26	viervlek	23
nachtvlindernacht	23	ronde zonnedauw	7	viltinktzwam	13
Natuurkalender	22	roodoogjuffer	19	vleeskleurige orchis.....	7
NDFF	22; 23	rouwmantelinvasies	23	Vlinderfaunistiek	23
NEV	23	rugstreepjad	22	Vlinderstichting	22; 23
NMV	23	Schnirkelschnecke.....	21	VOFF	22; 23
Noctua	23	Schnörkelschnecke	21	Vogelwerkgroep.....	3; 16
Noord-Aa	14; 15	selderij	11	volucella zonaria.....	19
Noordhovense plas.....	15	sering.....	19	volucella zonaria poda.....	9
NVL.....	6	Smeets, Guido.....	23	Voorweg	10
ooievaar.....	14	sneeuw witte kaaszwam...	13	Vos, Johan..	6; 7; 10; 11; 16; 22; 23; 25; 26; 27
orchard snail	21	SOVON.....	22	vuurjuffer.....	18; 19
orthetrum cancellatum	19	spaanse pijpbloemvlinder	24	VZZ	22
oxalis corniculata	10	Speel, Frank	17	Waldschnirkelschnecke...	21
paardenbijter.....	18; 19; 23	sperwer	28	waterdrieblad	19
paarse knoopzwam	13	Spookverlaat.....	12; 14	waterjuffers	19
pad.....	18	staartmees	15	waterlelie	18
paraplutjesmos	22	Starrevaart.....	13	watermunt.....	19
pastinaca sativa subsp. sativa.....	10	sterrenkroos.....	14	waterral	14; 15
Pfeifer, Hans.....	7	Stevens, Martin.....	8	week oorzwammetje.....	13
PGO's	22	stijve naaldvaren.....	11	weidebeekjuffer	22
PGO's	22; 23	stomphoegig sterrenkroos	14	Wely, Peter van	6; 9; 13
Piek, Harm.....	7	stropharia caerulea.....	14	Westerpark	12; 13; 14; 20
platbuik	19; 23	sturmia	7	WILDzoeker.....	22
pleurotus ostreatus	13	sympetrum striolatum	19	winterkoninkje.....	15; 28
Posthoorn, Roel.....	26	teer guichelheil	7	WLO	26
Prielenbos.....	13; 14; 15	Tilly Kester.....	5	wolverlei.....	8
Prins, Els.....	24	Tinea.....	23; 24	Zevenhoven, Aad	15
pyrrhosoma nymphula	19	tjiftjaf	14	zevenster	7
ransuil	14; 15	Tol, Marcel van der.....	3; 17	Zoetermeer	10; 16
RAVON.....	22	tree snail	21	Zoetermeerse plas.....	13; 14
reuzenpaardenstaart	7	tremella mesenterica .	13; 14	Zoeterwoude.....	14
ringelrups.....	23	trodravik	11	zuidelijke pijpbloemvlinder	24
ringmus	28	tureluur.....	14; 15	Zuid-Hollandse Milieufederatie.....	25
Ripken.....	21	tyromyces chioneus.....	13	Zuid-Kennemerland.....	7
rode klaver	24	vallonia costata	20	zwaan	14
rode lijst(wilde planten).....	3	valse kopergroenzwam....	14	zweedse kornoelje.....	7
		variabele waterjuffer	19		